

TARTALOM:

	Lap
<i>Brüll Emánuel</i> : Az ifjúság testi nevelése és a természetjárás	65
<i>Dr. Sáska László</i> : Afrikai levelek	69
<i>Nagy Ödön</i> : A Vithavas	76
<i>B. E.</i> : A bujdosó Lop-Nor	79
<i>Orosz Endre</i> : Karácsonyi és újévi mondókák	80
<i>Záray Jenő</i> : Földrajzi alapismeretek természetjárók számára	83
<i>Dr. Szabó T. Áttila</i> : Karácsony-táji népszokások	88
Egyesületi élet	83
Hírek	97
Szerkesztői üzenetek	

A FOLYÓIRAT SZELLEMI RÉSZÉRE vonatkozó küldemények és a szétküldést illető felszólalások a szerkesztőhöz névre szólóan címzendők. Cím: Cluj, Str. Brătianu 24.

FOLYÓIRATUNKBÓL CIKKEKET ÁTVENNI csak a szerkesztőség előzetes engedélyével és folyóiratunkra való hivatkozással lehet.

A SZERKESZTÉS MUNKÁJÁNAK MEGKÖNNYÍTÉSE céljából a szerkesztő a következőkre figyelmezteti az igen tisztelt munkatársakat: 1. Nagy sorközzel, csak a papír egyik felére és lehetőleg géppel írt cikket kér. 2. A közlésre szánt cikk legnagyobb terjedelme kb. 150 folyóiratbeli sor. 3. Mellékletül csakis világos, éles körvonalú és fényes, szürke fényképmásolatok, illetőleg rajzok küldendők. A felvétel helyét és a felvevő nevét jelezni kell. 4. A szerkesztőség sem kéziratot, sem fényképet nem küld vissza, illetőleg nem őriz meg.

A FOLYÓIRAT ELŐFIZETÉSI DÍJA EGY ÉVRE 100 LEJ. TAGJAINK 60 LEJES KEDVEZMÉNYES ÁRON KAPJÁK. Az előfizetési díj a központi főpénztáros, Perczel Attila címére küldendő.

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT

SZERKESZTI
DR. SZABÓ T. ATTILA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A KÁRPÁT-EGYSÜLET HIVATALOS ÉTESÍTŐJE

XXXV. ÉVF. 5-6. SZ.

1938. MÁJUS-JÚNIUS

ERDÉLY

Az ifjúság testi nevelése és a természetjárás

A testi nevelés fontossága

A testi nevelés kérdése sem a szülőktől, sem a társadalomtól, de még az iskolától sem részesül abban a figyelemben és megbecsülésben, amelyet fontosságánál fogva megérdemelne. Ugyancsak gyakran hallják ifjaink szülők és tanárok, rokonok és más jóakarók szájából, hogy szorgalmasan tanuljanak, de *sóhasem*, hogy naponként szorgalmasan tornázzanak és sportoljanak, erősítsék és edzzék testüket. Pedig ma a versengő nemzetek, tülekedő emberek korában döntő fontosságú az egészséges, erős és szívós szervezet, mert csak az tud megbirkózni a reávaró súlyos föladatakkal az iskolában, a gyenge a legelső komoly akadály előtt azonnal megtorpan, az első kudarc vagy csalódás után nemcsak testileg, hanem lelkileg is hamar összeroppan. Az egészséges test, a munkabíró szervezet az akaraterőt fokozza és a szellemi képességek kifejtését teszi lehetővé, a lelket is erősíti és önbizalmat ad.

Igy aztán érthető annak a régi, elcsépelet közmondásnak keletkezése, amely ép testről és ép lélekről szól. Ez a közmondás is (mint mindenik) sokszázéves tapasztalatból leszűrt igazságot fejez ki általánosságban; ez alól bizonyára van nem egy kivétel is, hiszen az isteni gondviselés hány, testében torz vagy beteg embert kárpótol szép lélekkel, gazdag szellemi tehetséggel, de azért az igazság csak igazság marad, és nekünk minden erőnkkel azon kell lennünk, hogy gyermekeink egészségesek és erősek legyenek. Azt is merném mondani, hogy a szellemileg kiválóbbaknak testi nevelésére kellene nagyobb gondot fordítanunk (minél szebb a drágakő, annál ékeesebb foglalatot kap), mert azok, akik nem értelmiségi pályán fogják megkeresni kenyerüket, amúgy is kénytelenek lesznek izmaikat többé-kevésbé foglalkoztatni, amazok azonban nem. És bár egyformán kár a nemzet akármelyik munkás tagjának korai kidőlése, mégis nagyobb és nehezebben pótolható vesztesége a társadalomnak, ha egyik szellemiekben gazdag, termékeny vagy vezető egyénisége pusztul

* A helybéli református kollégium 1938. március 21-iki tanári értekezletén tartott előadásnak egyik részlete. A cikk a tanuló ifjúságról szól, de megszívlelheti minden ember, aki egészségét és munkaképességét épségben meg akarja tartani.

el idő előtt. Hogy hasonlattal éljek: a gép egyetlen csavarjának pótlása könnyű és olcsó dolog, de valamelyik fontosabb és drágább alkatrésznek romlása hosszú időre megakaszthatja a munkát és érzékeny veszteséget okozhat.

A testnevelés az iskolában

A testnevelés törvényszabta kereteit az iskola nem tágíthatja, de még ha *lehetne* is a heti órarenden belül többet tennie, a tanulók mostani óraszámá és tanulmányi megterhelése miatt *nem volna szabad*. Mit tehetne mégis?

Először is senkit sem szabad a testgyakorlás alól *teljesen* fölmentenie, mert annak, aki lélezkzik, táplálkozik, jár, tanul, egyszóval él, testét is ápolnia, izmait is gyakorolnia kell. Ez alól a szabály alól nincs kivétel. Hány torna alól hajdan fölmentett tanuló teljesített később katonai szolgálatot, mennyivel könnyebben viselte volna el a fáradalmakat, ha edzett testtel, kemény izmokkal vonult volna bé. Föl lehet menteni valakit a testgyakorlásnak *egyes olyan ágai alól*, amelyeket elvégezni nem is tudna (de például nem minden sánta mentendő fel a futás alól); föl lehet menteni egyeseket *egyidőre*, ha valamely kiállott betegség miatt szakorvos tanácsolja, de fölmenteni olyanokat, akik szeszélyből, lustaságból vagy időnyerés céljából *nem akarnak* tornászni, bűn. A bénának, félkarúnak, féllábúnak is megvan a magához való tornája, annak is tornászni kell, ez nemcsak testének fog jót tenni, hanem lelkének is, mert önbizalmát fogja növelni.

A házi torna

Másodszor, az iskolának föl kell világosítani a szülőket és a tanulókat a testgyakorlás jelentőségéről és rá kell vennie őket arra, hogy otthon is, az iskolán kívül is tornásszanak, fordítsanak gondot testük ápolására. Azt minden diák tudja, hogyan lehet tornászni minden szer nélkül, a szabadtorna mesterszavait is ismeri, az elvégzendő gyakorlatokat is, csak egyre volna még szükség, hogy az iskola szájukba rágja, szívükbe vesse a testedzés nagy hasznát, hivatkozzék külföldi példákra, a rádió reggeli tornájára, egyszóval minden lehetőfégyen meg a testgyakorlás és -ápolás előmozdítása és népszerűsítése érdekében. Elsősorban az iskolaorvosra és a tornatanárra vár az a föladat, hogy ennek a kérdésnek élet-tani és egészségügyi fontosságát fiainkkal megértesse. A házi tornának az iskolák bennlakásában való bevezetése és gyakorlása komoly akadályba nem ütközik.

Vasárnapi kirándulások

Harmadszor, minden vasárnap el kellene vinni legalább két-két osztályt jókora, de nem kimerítő (fél- vagy egésznapos) sétára a városon kívül. Ezek a séták mindenkire kötelezők volnának. Nem kell bővebben magyarázni ezeknek a kis kirándulásoknak frissítő hatását azokra a gyermekekre, akik a napnak 8-9 óráját szobában, asztalnál görnyedve töltik el. Ez még akkor is testet sorvasztó, fejlődést gátló volna, ha a lakásviszonyok mindenütt kielégítőek volnának, mert a szoba jó levegője mégis csak városi, azaz portól, füsttől, piszoktól fertőzött levegőt jelent.

Az nem volna olyan nagy baj, ha két-két osztály öt-hathetenként (tehát évharmadonként legfőljebb kétszer) elmulasztaná az istentiszteletet. De el sem kellene mulasztania, mert mi sem könnyebb annál, mint indulás előtt félórás istentiszteletet tartani számukra, vagy még jobb volna künn tartani meg a szabad ég alatt. Ezt az istentiszteletet vezethetné egyik kísérő tanár vagy valamelyik fölkért papjelölt. A katolikus egyház számára ez a kérdés a korai misével megoldottnak tekinthető.

A könnyű sportok

Negyedszer, a felső osztályos tanulókat a különböző szabadtéri sportok mérsékelt üzésére kellene az iskolának buzdítania, különösen a nyári szünet idejére, máskor amúgy sem igen érkeznének. Elsősorban ajánlható nyári sport az *úszás*, a középtávú futás (400—1000 m); ez jobb, mint a kis és nagy távolságra való futás, mert az egyik bár kis ideig tartó, de nagy erőfeszítést, a másik fárasztó, kimerítő kitartást kíván, egyik sem tesz jót a még teljesen ki nem fejlett szervezetnek. Ezenkívül ajánlható a könnyű atlétikának mindenik ága. Ebben a kérdésben is az iskola- vagy a sportorvosnak és a testgyakorlás tanárának volna föladata megállapítani, hogy a diák választott sportja testi adottságai mellett nem árt-e többet, mint amennyit használ.

A labdarugás

Nem szabad megfeledkeznünk arról a sportról sem, amely a mai ifjúságot nemcsak minálunk, hanem egész Európában legjobban érdekli, vagyis a labdarugásról. Nemcsak elterjedtsége és közkedveltsége miatt (a kettő valójában egyet jelent) kell véle komolyan számolnunk, hanem azért is, mert hozzáértők egyöntetű tanúsága szerint a sportok között a legváltozatosabb, pillanatonként új helyzeteket teremt, állandóan foglalkoztatja a résztvevők szellemi képességeit (megfigyelő készségét, lélekjelenlétét, az elhatározásban való gyorsaságát stb.) és testi ügyességét, vagyis a jó játéknak minden kellékével rendelkezik. Orvosszakértők pedig azt mondják, hogy megfelelő körülmények között (arravaló pálya, hozzávaló ruházat és szakértő vezetés mellett) a legjobb sportok egyike, az egész testet erősíti, a szervezetnek minden porcikáját igénybe veszi, és mert közben pihenőre is alkalmat ad, nem is olyan fárasztó, mint némelyek hiszik és hirdetik. Különben is az a szokás, hogy középiskolások, ha versenyszerűen mérkőznek is, csak kétszer harminc percig játszanak (kétszer negyvenöt perc helyett).

Ennek a sportnak érdekes és értékes voltát az is bizonyítja, hogy teljesen érdektelen néző figyelmét is le tudja kötni. A labdarugó mérkőzéseket látogató közönség nagyobbik része magáért a játékért keresi föl a pályákat, és nem azért, mert az egyik vagy a másik csapatnak elvakult híve. Az világos, hogy pusztá tilalommal nem sokra megyünk. Ha nem játszhatnak az iskola udvarán a tanárok tudta és felügyelete mellett, más, kevésbé alkalmas helyet keresnek és találnak. Az iskolának éppen ezért arra kell törekednie, hogy ennek a sportnak gyakorlására minél megfelelőbb viszonyokat teremtsen.

Ötödször, a legfelső két osztály növendékeinek ajánlható a nyári barangolás, a természetjárásnak ez a külföldön igen kedvelt fajtája. Bejárhatnák nyaranta elsősorban szűkebb hazánknak, azután az egész országnak természeti szépségeiben és gazdasági kincsekben páratlanul gazdag vidékeit, hasznos tapasztalatok mellett egész életre szóló felejtetetlen élményeket szerezhetnének. Az ilyen hosszabb kirándulásra azonban legalább hármásával kell elindulni, de tíznél nagyobb csoport már nehézkesen mozog, ilyeneknek csak táborozó kirándulás ajánlható, amikor is egy-egy helyen hosszabb-rövidebb időre megállapodnak, sátrat vernek és a táborból rendeznek kisebb-nagyobb csapatokban kirándulásokat.

Ezekre a kirándulásokra nagyon gondosan föl kell készülni, pontos útíttervet, térképet kell készíteni, kellő ruháról, élelemről és pénzről kell gondoskodni, mert *koldulni nem szabad*. Az ingyen és szívesen adott szállást (egy éjtszakára), vagy ellátást (egyszeri étkezésre) szabad elfogadni, de erre a szíveslátásra nem szabad *utazni*.

Virtuskodás, útinapló

Még két dolgot kell minden diáktúristának lelkére kötni. Először is azt, hogy kényszerítő ok nélkül (barátságatlan vidéken elsötétedéstől való félelem, fenyegető vihar stb.) nem szabad sietni, nem szabad virtust csinálni abból, hogy ki (vagy melyik csapat) ér hamarabb egyik községből a másikba, a hegy aljából a tetőre. Hány ember adta meg az árát az ilyen esztelen sietésnek; még jó, ha a láb feltörésével, náthával vagy enyhébb betegséggel úszta meg valaki, sokan azonban holtig tartó nyavalyával vagy éppen életükkel fizettek könnyelműségükért. A kirándulásnak minden varázsa elvész ilyenkor, amely inkább versenytűzésnek, mint kirándulásnak volna nevezhető, de kárba vész a tájaknak minden szépsége is, nem marad más, mint futó benyomások gyorsan elmosódó emléke.

A másik követelmény, amit minden diáktúristától el kell várnunk, az, hogy útvjáról, tapasztalatairól, benyomásairól és ezeknek nyomában keletkezett gondolatairól és érzéseiről naplót vezessen. Az írásba foglalás maga a legjobb módja a benyomások, emlékek tartóssá tételének, sok esetben pedig csak a fogalmazás rendjén válik az élmény igazán tudatossá. Minél gazdagabb, részletesebb a napló, annál alkalmasabb arra, hogy akár évek múltával is komolyabb útirajzzá legyen földolgozható. De megőrizni (esetleg fényképekkel, rajzokkal ellátva) bizonynyal a legkedvesebb emlék, időnként elővenni és fölidézni a régi képeket, a pompás napokat (még a kisebb kellemetlenségeket is) a legszebb szórakozások közé tartoznak.

Ezek volnának azok a módok, amelyekkel a középiskolások testi nevelését ki lehetne egészíteni, de nem kell azt gondolni, hogy a torna, a sportok, a kirándulások csak a test ügyét szolgálják, mert a testedzés mindenik ágára áll az, amit a labdarugásról mondanak, hogy kisebb-nagyobb mértékben egyúttal a szellemi képességek kifejlődésére is hatással van.

Brüll Emánuel

Afrikai levelek.

Régi dal régi dicsőségről.

Dar-Es-Salam, 1937. július 25.

Dar-Es-Salam¹ környéke tele van még most is a világháború emlékeivel. A német keletafrikai hadsereg támaszpontja, *von Lettow* generális hőiesen küzdő, maroknyi seregének kulcsa volt ez a kis kikötőváros. Az itteni görögök közül nem egy még szemtanúja volt a mesékbe illő harcoknak. A világháború kitörése itt talált néhány nagy, német kereskedelmi hajót. Különösen két hatalmas gőzös okozott nagy gondot a német hadvezetőségnek, mert már nem lehetett őket hazaküldeni.

Dar-Es-Salam egy kis öböl mellett fekszik, az Indiai-óceán partján. Az öböl bejáratát elzárta az angol flotta. Az anyaország a lehetetlent is megkísérli, hogy hadianyagot küldjön. Felszerel két hajót holland lobogó alatt hollandi nyelven beszélő német tengerészekkel és ezek különböző furfangokkal be is juttatják a reájuk bízott hadianyagot. Egyiknek a roncsai most is itt vannak a parton. Az öbölben pedig ott fekszik egy óriás német hajóroncs, a Königsberg, amely egy mesevilágba illő kalandos küzdelem után itt fejezte be dicsőséges pályafutását. Két esztendeig volt utólérhetetlen réme és veszedelme az Indiai-óceán angol tengerészeinek, hadi- és kereskedelmi hajózásának. Két éven át tudta leplezni rejtett kikötőjét itt a szomszédos Rufiji-folyó lombsátorában, amíg őt is utolérte végzete. Ormótlan, szomorú teteme itt van az öböl torkolatában, de pusztulásában is egy hatalmas nép erejének, akaratának és dicsőségének az emlékképe.

Ma Britannia itt az úr, de a Német Birodalom fenséges emléke ezen a távoli ponton mélyebben él a lelkekben, mint talán Európa bármely országában.

Augusztus 3.

Minden nap elsétálunk a tengerben fürödni. Fürdőhelyünk a város felé benyomuló tengeröböl túlsó partja. Szuahéli csónakon evezünk át a túlsó partra, ahol bársony-símaságú fehér tengeri fővényvel játszadoznak a tenger hajjai. Az öblön kívül nem tanácsos fürödni a sok cápa miatt. A parton apály után, mikor a tenger vize visszahúzódott, ezerszámra szaladgálnak apró kis tengeri manók: pókszerűen mozgó kis tarisznyarakok. Hihetetlen gyorsan szaladgálnak, de mindig csak oldalvást, előre vagy hátra soha sem. Befújják magukat a puha fővénybe és közeledésünkre mind eltűnnek. De ha mozdulatlanul maradunk, csakhamar ismét előbúznak és megkezdik bohókás táncukat, futkorászásukat itt a homokon. Van köztük szürke színű, feketés és sárga, de különösen sok a világos színű, szép rózsaszín ollóval. Legtöbbjének csak a jobb keze van fölszerelve rákollóval, de az annál nagyobb, az állat természetéhez képest hatalmas fegyver. Otrombán bökdösik vele egymást, mulatságos vívóállásban, amíg az egyik fél megunja a játékot és tovább áll. Mulattató jelenség, mikor a kis társaság tagjai szinte adott jelre leülnek és nagy ollójukat, mint valami kardot meglóbálják fejük fölött.

¹ Az első közleményt l. a folyóirat 43—51. lapján.

Ilyen ülőhelyzetben balkézrel szaporán kapkodják a homokot apró galacsinok alakjában szájuk felé. Két, mélyen ülő fekete szemük éberrel figyel mindent. Ha biztonságban érezhetik magukat, egymás felé szaladgálnak, megbökdösik egymást ollójukkal, aztán tovább szaladnak a legközelebbi pajtásig. Mulattatóbb és gyönyörködtetőbb játékot el sem lehet képzelni. Egy mozdulatunkra villámgyorsan eltűnnek s néhány perc múlva újra kibukkannak, fölcsingóznak terepszemlélet tartani, hogy biztonságos-e a helyzet.

Apály beálltakor hosszulábú és hosszucsuőrű gázlomadarak szaladgálnak végig a parton. Szorgalmasan szedegetik a szárazon maradt vagy a sekély víztocsákban meghúzódó tengeri állatkákat. Apály beálltakor helyezik el a benszülötték is halászó készségeiket. Többnyire előre elkészített vesszősövényt szurkálnak szorosan egymás mellé rakott ágakból.

Feketék a dr. Sáska sátra körül. Benn felesége a kívülálló feketéket patefon-zenével szórakoztatja.

Erre még sűrűn font hálót is erősítenek. Ha az elkerített területre dagály idején bevonulnak a halak, az apály alatt már a sövénykerítés miatt nem tudnak visszavonulni. A víz visszavonul és ők szárazon maradnak. A fekete halászok már résen állnak a parton lándzsával felszerelve és ha netán nagyobb hal akadna a sövénybe, azonnal leszúrják, hogy át ne törhesse a kerítést. A víz elvonulása után összeszedik a halakat és erős fűszálakra fűzve szállítják be a városba.

Fürdés után most hosszú sétákat teszünk a tengerparton. Elnézzük a hajók érkezését. Délután 4 órakor az öböl közepéről félrevonulnak a hajók, mert ilyenkor érkezik a hatalmas négymotoros angol hidroplán Európából vagy Délafrikából. Leszáll az öböl közepén a vízre s ilyenkor hozzák és viszik az utasokat meg a postaküldeményeket. Innen Londonba 4 nap alatt repülnek. A leszállás, noha minden nap ismétlődik, nagy eseménye a városka lakosságának. A hidroplán érkezése előtt a tengerpart megelevenedik. Gyermekekocsikkal kivonult családok, gépkocsik sorban helyezkednek el a parton és a hinduk tömege is ott ül sűrű sorokban. A gép még egy kört ír le a város fölött s aztán szinte súrolva a kókuszpalmák koronáját, leereszkedik a vízre.

A fehér lakosság különösen a német személyszállító hajókat várja föltűnő érdeklődéssel. A németek ugyanis ideérkezésük estéjén rendszeren táncestélyt adnak, amelyre a város lakossága nemzetiségre való tekintet nélkül hivatalos, ha a fehér fajhoz tartozik. Mondanom sem kell, hogy a németeknek ez a módszere osztatlan elismerésre talál, különösen a

hölgytársadalom körében. De okos politikát is jelent, mert ezzel a németek az utazó közönség rokonszenvét megnyerik. Azt pedig francia hajón francia hölgyektől hallottam, hogy a német hajón a kényelem, kiszolgálás és figyelmesség páratlan a világon. A helyes propaganda eredménye, hogy ma az utazó közönség legszívesebben német hajót vesz igénybe távoli utazásaira.

☞ Személyszállító hajók nem időznek sokat Dar=Es=Salamban. Többnyire csak édesvizet és gyümölcsöt vesznek föl, aztán tovább indulnak. A forgalom nem nagy, de annál nagyobb az árúcsere. Kiviteli cikkek: a szárított kókuszdió-bél, agavéháncs, gyapot, elefántcsont és különféle állatbőrök. Forgalma azonban messze elmarad Mombassa forgalma mögött. Tanganyika még nincs kereskedelmileg kiépítve: észrevehető, hogy az angol világuralom nem tartja végleg sajátjának és számol e gyarmati terület esetleges visszaadásával is.

Augusztus 5.

Erdekes jelensége a tengerpart ligetes részeinek az esténként nagy csapatokba verődő sarlósfecske. Mint otthon a lenyugodni készülő nap sugariban a tavak fölött táncoló szunyograj, olyan csapatokba sűrűsödnek itt a sarlósfecskek. Egy helyben libegve röpködnek, sajátságos csirregéssel kísérik mesteri táncukat a levegőben. Adott jelre szétszóródik a madártömeg, hogy a következő percben, mint egy méhraj, ismét egybeverődjék. Naplementéig tart e madárjáték. Igen ám, de a fecskéknek szokásos esti csoportosulását kitanulták a környék fekete ragadozómadarai is: már korán fölvonulnak és lesik a játékra gyülekező fecsketömeget. Mikor javában tart a fecsketánc, közibük nyilall a rablómadár és kiveszi dézsmáját a táncoló tömegeből.

A melegéjvi est itt az egyenlítő vidékén 7 óra előtt minden átmenet nélkül beáll. A madarak elülnek és kezdetét veszi a trópusi éjszaka, amely hajnali 6 óráig tart. Ekkor szólal meg a szuahéli katonaság ébresztője; ez után lassan életre kel a kis város. A levették jól begyakorlott rezesbandájukkal vonulnak a tengerparti sétányra. Oktató-tisztjeik is feketék. Az ő zenekaruk várja a nevezetesebb angol személyszállító hajókat és a hidroplánon érkező magasabb személyeket. Jó anyag ez a gyarmati katonaság és harci dicsőségüket majd elkönnyvelhetik a hátul kullogó fehér-ezredek javára, mint az olaszok tették.

Ma este hatalmas monszuneső zúdult a tikkadt növényzetre. Napok óta borult már az égboltozat és az eső ködszerű permetezéssel indult meg, hogy aztán lassan hömpölyögve elborítsa az egész tájat. A tenger monszunködbe vész, a fák koronái eltűnnek, a sétáló ruházata átázik, mielőtt még esőt érezne. A következő percben, mint a villámcsapás, úgy indul meg az esőáradat, otthoni fogalmaink szerint elképzelhetetlen tömegekben. Csak 4—5 percig tart a víztömeg zuhogása, akkor hirtelen eltűnik, kisüt a nap és megindul újra a trópusi állatélet mozgalma.

Ez az esőszakadás naponta többször is megismétlődik. Ilyen bevezető jelek mutatják az esős évszak közeledését. Akkor természetesen még kiadósabb az égi áldás, amely tavakká változtatja a puszták mélyebb részeit. Az állatélet ilyenkor elvonul a magasabban fekvő vidékekre.

Erdekes például az egyiptomi kánya viselkedése az esős évszakokkal szemben. Ez a madár hihetetlen tömegekben él minden emberi lakótelep közelében. Állati hulladékokon tengeti életét, ragadozó madár

jellege teljesen elveszett. Annyira bizalmas az emberrel szemben, hogy a fölhajított húsdarabkát a fejünk előtt kapja el, mesteri röpüléssel. Nem egyszer megtörténik, hogy lecsap a fekete szolga kezére, aki éppen hússal tér vissza a piacról. Ezért a húst mindig ruhával letakarva viszik haza. Fészke is a lakótelepek közelében van a fákon. Eles vijjogásukkal már korán reggel fölébresztik a szundikáló fehér embert. A kányatömegek az esős évszak bekövetkeztével eltűnnek a láthatárról s ilyenkor szokatlan csendesség jelenti távozásukat. A kányák elvonulnak Afrika belsejébe, olyan vidékekre, ahol akkor nincsen esős évszak. Távol maradnak mindaddig, amíg az esőzés tart és a száraz idő beköszöntével egyenként, páronként újra megjelennek. Pontosabb és csalhatatlanabb naptár és időjelző el sem képzelhető, mint a kányavándorlás.

A kányák itt most elvonulóban vannak, kezdődik a csöndesség. Kányavijjogás nem élénkíti már a tájat, tehát nemsokára itt az esős évszak. Valószínűleg Abesszíniába mennek, ahol rövidesen beköszönt a száraz évszak. Így váltogatják lakótelepeiket ezek a verébéletű ragadozók. És az apróbb énekesek, a verebek is együtt ülnek itt csoportosan a fák ágain a ragadozókkal és a kánya meg sem kíséri rájuk lecsapni. Békességben megférnek együtt.

Augusztus 10.

A volt Német Kelet-Afrika mostani angol elnevezése Tanganyika. Az első európai települők német missziósok voltak. Később egy osztrák származású zsidó orvos, Schnitzer Eduard végzett itt kutatásokat, aki nevét Emin pasára változtatva, áttért az iszlám vallásra. Néprajzi és földrajzi kutatásaival nagy hírnévre tett szert. Munkálkodását Németország és Anglia egyaránt nagy figyelemmel kísérte. Angliának akkoriban sok bajt okozott Kelet-Afrikában a Mádi fölkelése és Emin pasától mindig pontos híradásokat kaphatott. Akkoriban sokat beszéltek Emin pasa rejtélyes eltűnéséről és Stanley kutatórajának éppen az ő megmentése volt a kitűzött célja. Később nézeteltérések mutatkoztak közöttük és végül Emin érdekes munkássága szomorú véget ért. Állítólag arab gyilkosok áldozata lett.

Tanganyika birtoklása sok zavart idézett elő Anglia és Németország között. Végre is Stuhlmann doktor kutatóútjainak eredményei és Bismarck erős egyénisége megszerezték Németországnak a felhatalmazást e föld megszállására.

Ez a terület ásványokban, fémekben nagyon gazdag, déli részén alluvialis aranyat fedeztek föl, különösen a Lupa-revirben. A németek kitartóan kutattak arany és csillámpala után; ennek az eredménye volt az, hogy kőszentet és gyémántot is találtak. A walesi herceg tanganyikai látogatása alkalmával Shynianga Mine környékén talált nagyobb gyémántdarabot kapott ajándékba. Ez a hír kellemetlenül érintette a délafrikai nagy gyémántmezők tulajdonosait, mert nyilvánvalóvá lett, hogy itt is van gyémánt. Az itteni kutatás azonban terep-nehézségek és a közlekedés akadályai miatt nem halad előre.

Tanganyika északi részében a kikuju-négerék az őslakók. Az alacsonyabb fekvésű, hullámos vidék őserdőiben élnek, nomád életet folytatnak. Kisebb törzsekben tanyáznak; az egyenlítői benszülöttek között talán ezek a legértelmesebbek. Telepeik körül apró ültetvényeket is létesítenek, kukoricát és édeskrumplit termelnek. Az utóbbi a burgo-

nyának egy Észak-Amerikában közkedvelt, nálunk ismeretlen fajtája: a *sweet potato*. Lakóházuk alacsony, gombaalakú fűház. A háziállatok is együtt laknak benne az emberekkel. A kunyhókban keresztül-kasul szurkált rudakon tyúkok ülnek. A kunyhó falánál huzódnak meg a többi háziállatok: kecske, juh és zebu. A család a kunyhó közepét foglalja el, ott füstölő tűz melegít. Szellőző nyílások a kunyhón nincsenek. Ha az embertelep megunta az őserdő egyik részét, fölkerelkedik és új erdő-részben üt új tanyát. A lakosság helyhezkötése és műveltségi színvonalának emelése éppen az elvonult életmód miatt sok gondot okoz az angol hatóságnak. Szellemi fejlődésüknek nagy akadály, értelmes hajlamaik ellenére is, a kiirthatatlan vallásos babona. Asszonyaik kihasználása a kegyetlenséggel határos. A kiku nép legértékesebb vagyonának az asszonyt tekintí. Annak munkaerejét a háztartásban és a kezdefleges földművelésben, továbbá költözések alkalmával is kihasználja. A piacokon gyakran látunk százcáncú vénasszonyokat szinte kétrét görbedve a vállukra rakott tehertől és még a gyermekanyák is, alig néhány hetes porontyaikkal oldalukon súlyos faterhet cipelnek a hátukon.

A férfiak dolga a hadviselés meg a vadászat. Ha az nincsen, nap-hosszat fecsegnek egymásközt. A leánygyermeküket a csecsemőkorbán körülmetélik és e kegyetlen cselekedetük sok esetben a sebfertőzés miatt hozzájárul az amúgy is ijesztő gyermekhalandóság növeléséhez. Fölvilágosító, oktató és példátmutató missziós munka kell ide. Az asszonyok tanulékonyasága, fogékonyasága nem egy biztató jelét adta, hogy érdemes velük foglalkozni. Idővel hasznos munkatársak lehetnek az afrikai termelés szolgálatában. A férfinépség általában zárkózottabb természetű és jobban ragaszkodik a szokásokhoz.

„Májas hurka-fa“ (kigelia) termésével.

Augusztus 16.

A kikuju-törzs emberenyaga szép és szabályos testalkatású. Arcvonásaik kellemesek. Testüket erdővidékek szerint más és másszínű földfestékekkel festik tarkára. Szeretik a fehér agyagot, még az arcukat is bemázolják vele. De nagyban használják a sötétebb vörösagyagot is. A fehér színű festékre még fekete pontokat is raknak, részarányos vonalakban. Némely vidéken lábszárukat, combjukat és törzsüket díszítik harántos csíkokkal. Az Abesszíniában is elterjedt guerésza majomfarok légycsapót is megtaláljuk kezükben. A majombőrből térdékeséget is készítenek, rendszeren a bőrnek fehér-fekete szőrű darabjait használják

föl és bőrszijakkal erősítik a térd alá, hogy emyőszerűen terjedjen szét. Ruházatuk az ágyékra lecsüngő bőrv, a nőké valamivel hosszabb, puhára taposott borjúbőr. Karjukat 8—10 sor rézkarpereccel ékesítik. Apró kagylókból csinosan összeállított, sokszoros derékövet is használnak, különösen a módosabbak. Parányi üvegyöngyökből és kagylókból készítenek szemellenzőket és homlokékeségeket. A szemtakaró ékszernek hosszan lecsüngenek kétoldalt egészen az áll alá, majdnem elfödve arcukat és szemüket. Fülükben széles karikákat, nyakukon 15—20 zsiráffarok-szörből font fekete karikát viselnek. Lábuikat is megrakják elefántcsont karikákkal, különösen ünnepélyek alkalmával. Egyébként testük felső része meztelen.

A kukorica-lisztet lapos köveken megfelelő törökővel, kézierővel őrlik. A durvább törést nagy famozsarakban előre elvégzik, hatalmas fatörőkkel. A lisztőrlő kő és a famozsár pontosan azonos az abesszinek őrlőszerszámaival. Ott az őslakók ezzel főrik a gésót is (Rhamnus prinoides), amelyből alkoholos mézborukat erjesztik. A kiku törzs cukornád kisajtolt nedvéből készíti szeszes-italát. Ezt a nádmustot pálmatorzsból készült kis teknőkbe gyűjtik és nagyobb cserépedényben erjesztik tovább.

A harcosok sokféle fegyvert használnak. Vannak nyilasok, lándzsások, bunkóval és súlyosabb dárdával főlsereltek. Fő-fegyverük a nyíl és a rendkívül hosszú pengéjű lándzsa. A lándzsanyél közepe táján bemélyítést faragnak markolatnak. Vastag bivalybőr pajzsaik is vannak, ezek teknő-alakúak, félemler magasságúak, úgy hogy szükség esetén jól fődik a meghúzódó harcost. Ellentétben az abesszinekkal, akik kicsiny, kerek pajzzsal védekeznek.

A kikujuk nyilaik számára mérget is használnak. Nyílhegyüket lágyvasból kovácsolják és fenkővel csiszolják élesre. A legkiválóbb harcosok orozzlánsörényből készült süveget viselnek. Ez a kiváltság csak az orozslán elejtőinek tulajdona, akárcsak az abesszin főnököknél, csak-hogy azok orozslánbőr kacagányt is használnak vállra vetve, mikor hadba vonulnak. A kikujuk süvege magas és kucsmaszerű, bozontosan leng rajta a hosszú orozzlánször, amely harcias külsőt ad az amúgyis eléggé ijesztő feketének. Ehhez járul hadbavonuláskor a sötét színű bőrfesték. A lándzsa itt is veszedelmes fegyver, ha izmos kézzel hajtva emberi testbe ütődik, akárcsak a szidamói gallák kezében. Mert az afrikai feketét kisgyermekkorától folytatott állandó gyakorlás teszi a lándzsa-hajtás mesterévé.

Soha sem felejttem el azt a fegyverforgató iskolát, amelyet Szidamóban láttam. A gallák pöttömnyi fiúcsemetéje alighogy kilátszik a földből, máris a hajtó lándzsával játszik. Gyakorló eszközük egy vékony bambusz nád és egy ugyancsak nádból készített abroncs, amelyet lankás domboldalon gurítanak lefelé és közben bambuszvesszejüket igyekeznek a guruló karikán áthajítani. Amint nő a gyermek, úgy kisebbedik az abroncskarika. Suhanc fiúk már 15—20 cm átmérőjű karikákon dobnak keresztül, nagy ügyességgel. A könnyű bambuszvesszőt lassan-lassan a ferkékébe való, élesvasú lándzsa cseréli föl és a guruló karikát három-négy kézből egyszerre elröpített lándzsa szegezi le a földhöz. Nagy élvezettel szemlélttem mindig az ilyen gyakorlatokat és csodáltam utolérhetetlen ügyességüket. De egy emberélet hosszú és a feketéknek nemigen van egyéb dolguk, mint reggeltől estig lándzsavetést gyakorolni

és vadászni. Ilyen előgyakorlat után érthető, ha két szál élesre kifent lándzsával nyugodtan mennek oroszánt vagy párducot vadászni. Az egyiket a veszedelmes vadra hajítják, a másikkal az esetleges támadást védik ki.

Ruházatuk nagyon különböző, a meztelenségtől a jólruházottságig. Minden törzsnek van pálmatorzsból faragott rövidebb vagy hosszabb harci dobja. Távolabbi híradásra óriási méretűeket használnak. A táncdobot vékonyra kivájt pálmatorzs-darabból készítik, mindkét végén állatbőrt feszítenek reá. A dobot balkezükből tartják és jobbkezüikkel, ököllel és könyökkel fölvaltva ütögetik, gyorsabb ütemeknél kezujjaikkal játszanak rajta megkapó ügyességgel.

Az egyenlítői népfajták jellegzetes testi ékessége a több helyen is átfurt fülkagyló. E lyukakat fokozatosan tágítják, hogy kisebb konzervdoboz is elférhessen benne. Az így fölékesített fülkagyló a női szépség netovábbja, amelyet a törzs ifjai különösen számontartanak. Vannak egyes faragott fülpálcikákkal vagy csigákkal ékesített fülek. Ezek nélkül itt az asszonyfélenek nincs értéke. Nem csoda tehát, ha a nők a házasság reményében egymással versenyezve tágítják fülüket.

Augusztus 17.

Nevezetes törzs itt még az embu, a csuka és a meru törzs. Mindhárom a Kenya-hegyvidék lejtőin él. Legprimitívebb az embu törzs; ez elszigetelten él és szenvedélyes rabja az alkohol-élvezetnek. Szesz italukat kukoricalisztnak és cukornád-mustnak keverékéből állítják elő. Italukat kezdetlegesen kiégetett, nagy, öblös cserépedényekben tartják.

Igen szép típusúak a meru-törzs tagjai. Ezek egyben a legfélelmetesebbek is. Allandóan kóborolnak és szakadatlan háboruskodásban élnek a szomszéd törzsekkel. Valósággal kenyérkeresetük a rablás és fosztogatás. Fegyverzetük olyan, mint a kikuké. Fejékségük két hatalmas vaddisznó-agyar, amelyet kétoldalt hosszúra fonott hajfürtjeik közé ékelve viselnek. Testüket zsufozásig megrakják csigadísszal, rézkarikákkal, elefántcsont- és zsiráfzsőr-karikákkal. Nehéz gondja a kormányzó-hatóságoknak e harcos törzs fékentartása. Hiába minden büntetés, ha foglyot ejtenek, azt nem kímélik. A törzs legvittebb tagjainak előjoga a hadifoglyot kivégezni. Utánuk a siheder fiúnemzettség azzal szórakozik, hogy a holttestemet összeszurkálja, mert csak az ilyen kegyetlenségekkel bizonyíthatják be hősiességüket s enélkül nem jutnak be a törzset irányító tanácsba. Szendélyes vadászok, de vadászat idején nem jó útjukba kerülni, mert ilyenkor senkit sem kímélnék.

Érdekes törzs a Nagytó, a Viktória-Nyanza partvidékén a kavirondó nemzettség. Ezek állítólag a Nilus vidékéről származnak. Van már kezdetleges földművelésük és értékeikkel ellátogatnak a piacokra. Tanulmányok és ügyesek s e jó tulajdonságaikat a kormány is méltányolja, amennyiben földműves-telepet létesített számukra. Van már missziós kórházuk is. Ruházódásuk csinos, még bőrcipőt és lábszárvédőt is készítenek, csikosan festett inget és nyakkendőt viselnek. Nagy számuknál fogva jelentős szerep vár rájuk Afrika jövő művelődésében és a művelődés terjesztésében. Az angol kormányzat általában okos gyarmatosító politikát követ és a műveltség terjesztésével biztosítja a lakosság jóllétét, boldogulását.

A kavirondó-törzs rokona a bantunégek csoportjához tartozó luo nemzetség is. A kavirondókkal együtt másfél milliónál több a számuk. Önálló nyelvük és viseletük nincsen. Jó testtartású, mutatós emberek; főfoglalkozásuk a vadászat és az állattenyésztés. Ezek is kóbor életet élnek, de általában békésebb természetűek.

Nilus-vidéki fajta a nandi nemzetség. Ezek tulajdonképpen hámita pásztornépek. Hosszú lándzsával és bottal felszerelve ténferegnek nyájaik után. Ártatlan ábrázatuk alatt tolvaj hajlandóság lappang. A szomszéd nyájából, ha alkalom kínálkozik, el-elhajtának néhányat, ez sok civakodásra ad alkalmat. Pogány papjaik irányítják szellemi életüket és gyakran gyilkosságra is felhasználják szuggesztív hatalmukat.

A lumbva törzs is pásztornép. Ezek a masszaiakkal szomszédosok és velük állatrablások miatt gyakran keverednek összeütközésekbe.

Az akambák a legügyesebb kovácsok. Fogaikat elül hegyesre reszelik. Nagyon szeretik az alkoholt és a kormányzóság kénytelen volt területükön minden alkohol előállítására alkalmas növény termelését megtiltani. Állattenyésztéssel is foglalkoznak, de ezirányban az angolok jóindulatú tanácsaival nem sokat törődnek. A Kongó-határon lakó akambákat emberevással is gyanúsítják; hegyesre faragott fogaik is a kannibálizmus jelének látszik. Nem veszik tudomásul, hogy ők angol alattvalók és semmiképp sem tudják megérteni, hogy miért tiltják el őket éppen a legízletesebb peccenyétől. Pedig olyan sok kétlábú állat szaladgál a földön.

(Folytatjuk.)

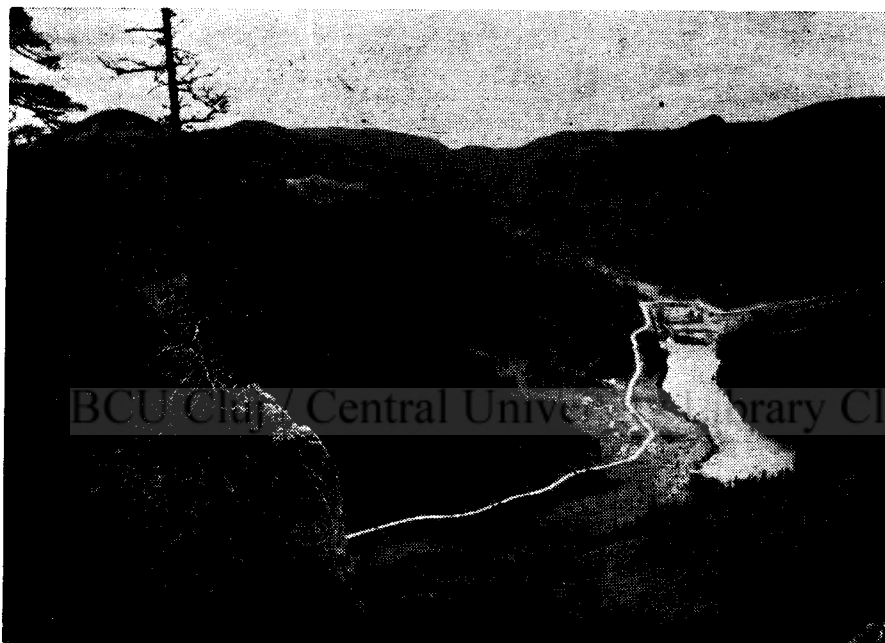
Dr. Sáska László

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A Vithavas

a Gyilkostó vidékének egyik legszebb pontja. Mivel ebben az évben ünnepeljük a 100 éves Gyilkostó születésének évfordulóját, kíváncsi vagyok, hogy minél több oldaláról ismerjük meg a „Székely Svájcot.“ Az utóbbi években Isten jóvoltából a nyarat a Gyilkostónál töltöttem, s így meglehetősen ismerem a környék közeli pontjait; ám a Vithavasra csak az elmúlt nyáron jutottam el. Minthogy egy kissé kiesik a megszokott, s gyakrabban járt útvonalból, úgy próbálom leírni, hogy hegyjáró testvéreim, a havasok szerelmesei, kis fáradsággal odajussanak. A többi havas, mint az Egyeső, Nagybagmász-Őcsém, Lóhavas, Likas; továbbá a tő közvetlen őriző őrásai a két Cohárd, a Gyilkos, Csíkibükk, — nő meg a távolabbiak közül a Csalhó, inkább ismeretesebbek, bár ezeknek is vannak még le nem írt szépségeik. Mielőtt útnak indulnánk, meghívlak kedves olvasóm egy rövid tájékoztató kirándulásra. Ó, nem szükséges hátizsákot sem vened, ha a „Menedékházban“ vagy megszállva, éppen nem! Vedd csak botodat, s a menedékház északi oldalán szépen föl sétálunk a Kiscohádra. Ez a legelső teendője mindenkinek, aki a Gyilkostó szépségeivel közeli madártávlatból akar megismerkedni. No lám, már fenn is vagyunk, — kítűnő hegymászó a képlet — az idő gyönyörű, a látóhatár szélén vízszintes aljú, hófehér gomoly-felhők tartják pihenőjüket. Tartós szép idő ígérkezik. Ide látszik délről a Nagybagmász 1793 m magas orma; közelebb, délnyugatra a Lóhavas, tőle nyugatra van a Pongráctető. Most menjünk tovább tekintetünkkel a nyugati

látóhatáron; egymásután következnek a szaggatott gerincű Nyírcsutak (Kishavas), a majdnem 1700 méteres Likas (Ide is érdemes ám felrúccanni! Micsoda „lyuk“ van a hasában! Vajjon melyik bőbeszédű társunk műve?). Nő, és a Likastól északra emelkedik mint egy szabályos cukorsüveg a Vithavas! A messzenyúló, közel egyforma kb. 1200 m-es bércvonalból majdnem 400 m-re emelkedik ki, közelében nincs több ilyen magas csúcs. Északra, jóval távolabb a Csalhó, meg a Hegyes uralkodik a vidéken.

A Gyilkostó távlati képe a Cohádról.

Dr. Balogh Ernő felv.

Régóta csalogatott már ez a büszke, merész vágású havas-legény, mintha csak mondta volna, nő rajta hegymászó-sereg, ide hozzám! Persze van oka hencegnie, mert bizony kiesik a természetjárók útjából, s én magam is két fiatal társammal nem kis fáradsággal jutottam el hozzá. Az első tekintetre ugyanis gyönyörű gerincvándorlás kecsegtet, de már az út egyharmadánál le kell szállani a felhő-járta gerincről. Ne tegyük hát meg hiába ezt a fellengős utat, hanem szálljunk le a Kiscohádról s szereljük fel magunkat kellő gondossággal két napos kirándulásra. Induljunk korán reggel, hogy a nap legnagyobb részét fenn Vithavasunk vállán és csúcsán tölthessük.

Huncut dolog, de biz úgy van, hogy szerényen meg kell alázkodnunk, ha az igazi szépségek birodalmába el akarunk jutni. De vajjon nem így van-e a lelki szépségek birodalmában is? Lemegyünk tehát a „Békás-szoros“-on, s az Oltárkőn túl a Lapos-patak völgyén haladunk felfelé, jobbra hagyva a Bernát nevű néhány házból álló telepét. E fölött

nagy lomhán terpeszkedik az 1400—1500 m-re emelkedő csupasz Lapos-havas. Á mi szemünk nem sok szépet lát a kopasz öregben, de a körülünk legelésző juhoknak s egyéb legelő állatnak gyönyörű fű-paradicsom. Hanem télen — micsoda elsőrangú sí-terep!! Balról, dél felől a Sziklás-kupás mészkő-bércei húzódnak hatalmas málna rengeteggel. Ha kedvünk van egy kis romantikára, a hajnali órákban mackó komáékkel együtt málnázhatunk. Igaz, hogy így nem igen érünk fel délre a Vithavasra, de hát utóvégre ezúttal nem a „rekord“ a célunk. Arra azonban minden-estre ügyeljünk, hogy a fő útiránytól el ne bolyongjunk, mert sok jártnak látszó ösvény egyszerre csak marhacsapássá értéktelenedik, s nyakig, vagy még feljebb vagyunk a ciheresben.

Itt még aztán egyéb baj is fenyeget. A bozótban, cserjésben lát-hatatlán zomboly-szájak, üregek tátonganak s egy pillanat alatt benyel-nek. Ezeket málna-vész néven ismerik a gyergyóiak. Megtörtént, hogy egy málnászó „civil“ (nem hegymászó) társaság tagjai gyerekekkel vegyest élvezték, szedték az illatos havasi málnát. Mikor hazafelé kezdenek szedelőzködni, hát a legkisebb leányka nincs sehol! Lett nagy riadalom! Megkezdődik a keresés, kiabálás; minden hiába, a gyerek nem kerül elő. A kétségbeesett szülőknek leánykájuk nélkül kellett hazamenniök Gyergyó-ba, s ott valóságos kis mentő-rajt szervezve, újból kivonultak, s csak harmadnap találták meg az elalélt, kiéhezett gyereket egy ilyen „málna-vész“ fenekén, ahova a sűrű ciheresen keresztül semmi hang nem hallatszott. Hogy így ne járjunk, hát mi is, tartsunk csak mindig a mi öreg kopasz barátunk lábánál csergedező patak mentén. Ha meg-únjuk a völgyben a gyaloglást, illetőleg hegymászást, mert állandóan felfelé megyünk —, egy kis kaptatóval könnyen elérhetjük a Lapos-gerinc vonalával majdnem párhuzamosan futó egykori hadi utat; ez aztán kb. egy jó órai út múlva a Lapos patak forrásfejéhez visz.

Itt már változik az eddigelé egyhangú kép. Egy rövid nyereg következik, ahonnan északi irányban kb. 1400 m magasról, közepén a Csalhó remekbe szabott kéklő bérceivel, festői kőrök nyílik. Szekérrel is járható széles nagy úton jutunk be a fenyvesbe, s ezután ezen a magasságon haladunk tovább nyugati irányban mintegy $\frac{3}{4}$ órát, amikor megpillantjuk egy tisztás szélében az erdészlakot. Itt érdemes megszállani, külön vendégszoba van, friss tej és egyéb efféle termék, sőt komolyabb ételnemű is kapható.

Hanem innen, s egész időig, a mi célpontunkból semmit sem látunk. Eltakarja a fenyves. Menjünk hát az erdészlak mögé, ahol egy tisztásra feljutva, egyszerre szinte egy jó kézfogásra üdvözljük a büszke Vít-havast. Meredek, szakadékos mészkő falaival emelkedik ki a gerincből jó 150 m magasra.

Persze a hegymászó pezsgő vér nem hagy nyugodni, a csúcs úgy vonz, mint mágnes az acélt. Hát hiszen miért is ne, hiszen tízperces ugrás az egész. Na, hiszen ugrás az van is, meg lesz is bőven, de azért még nem vagyunk a tetején; a gyakran 30—35°-os meredek oldalak megmászása egész komoly munkát ad a tudónek, szívnek. No de ott van már a legmagasabb csúcs! Ni, milyen egyedül áll a szikrázó fény-özönben! Egy iramodás, már fenn is vagyunk; de alig tekintünk szét, ott kacag a szemünk közé, talán már a harmadik, még magasabb csúcs. Rajta hát tovább! Igen ám, de „lefelé hegymászó uram“ — int le a

Vithavas tündére, akinek kacagása fölcsendül a következő még magasabb bérctetőn. Már erre csakugyan neki rugaszkodunk. Hopp! nini mennyi gyönyörű málna! A tovasuhanó hegyitündér hullatta el bizonyára vadvirágos kötényéből. De már ezt nem hagyjuk itt, ilyen édeset, szépet nem minden bokorban lehet kapni.

No de ez már csakugyan az utolsó kapaszkodó, ott van már a háromszögelési pont, a mérnöki gula, havasunk legmagasabb pontján az 1604 méteren.

Micsoda festői szép, igazi körkép! Arra nyugatra, túl a Gyergyói medencén, azurkék színben pompáznak a Görgényi havasok. Itt-ott lábunk alatt húzódó völgyekből köd-fosztlányok emelkednek föl, valóságos égi függönyök, míg mögöttük a természet színpadán változó színekből, fényből, napsugárból felejthetetlen isteni színjáték szövődik.

Lábunk alatt nyugatra a Putna kanyarog, tekintetünk végig suhan völgyén egészen fel északra Tölgyesig, ahol a Bistrița öleli magához ezt a gyors folyású hegyi patakot. Persze északkeletre ott terpeszkedik a Csalhó kicsi híján 2000 m-es teste. Most már egész derékig látjuk társai fölé növe.

Ime az a kép, amelyet tájékoztató kirándulásunkon a Kiscobárdról láttunk. Most ez innen páratlanul szép körképpé szélesült. Álmélkodva szemlélődik és gyönyörködik a lélek Isten kezének szépséges alkotásában.

Nagy Ödön.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A bujdosó Lop-Nor.

Az első európai, aki ezt a kelet-turkesztáni tavat látta és leírta, az olasz Marco Polo (1254–1323), a középkor legnevezetesebb Ázsia-utazója volt; éppen félévezrednek kellett eltelnie, míg egy másik, névszerint *Pozsevalszkij* Miklós lengyel származású orosz tábornok és utazó 1876-ban ismét fölfedezte. A mi Lop-Norunk sok galibát okozott a földrajzi írók között, így például két táborra osztotta volt a német tudósokat, az egyik *Richthofer* Ferdinándra, a modern földrajztudomány megalapítójára esküdött, (aki a Magyar Tudományos Akadémiának is külső tagja volt), a másik tábor *Gothára*, mert a nevezetes tó helyét a térkép más-más pontján jelölték meg. A svéd *Hedin* Sven sem tudta a vitát eldönteni, mert a fölizgatott tudósok néki sem adtak hitelt.

Most aztán megoldódott a tó titka, megfejtette a dán *Minsvarten*. Az ő magyarázata szerint a Lop-Nor rövid időközönként fölkerekedik és máshová teszi át székhelyét. Ennek pedig az a magyarázata, hogy a *Tarim-folyó*, amely a tó vizét táplálja, rengeteg iszapot hordoz magával, helyenként lerakja, néha és néhol akkora mennyiségben, hogy a keményen összeálló hordalék átmoshatatlan torlaszt alkot, a víz megreked, medrében földuzzad, kiönt, majd új medred keres magának, és egy másik völgykatlanban sok kilométernyi távolságban új tó keletkezik. A régi, hűtlenül elhagyott tó pedig a sivatagi szárazságban hamarosan kiszárad, mert vize rendszerint sekély. Minsvarten pl. a Hedin Sven által meghatározott helytől 22 km-nyi távolságban találta meg a bujdosó tavat; mint ahogyan előzőleg a svéd utazó sem találta meg ott, ahol elődje megjelölte volt, hanem csak 18 km-nyire nyugatra.

B. E.

Karácsonyi és újévi mondókák.

A karácsonyi szent estén és újév napján általános elterjedésű népszokás, mind a magyarságnál, mind a szláv és román népnél a kolenda vagy kolinda elnevezésű kántálás; ennek szövege a Krisztus születését hirdető bibliai vonatkozású részletekből áll.

Ezeket a verses mondókákat egy városunktól keletre, 23 km távolságra fekvő és pusztulásra ítélt sóbányájáról nevezetes mezővároskában gyűjtöttem össze. Mind az itteni sóakna, mind a mellette keletkezett ősrégi bányaváros még az Árpád-házi királyok alapítása, mert Henrik nevű főesperesét már az 1199. évből ismerjük. Ez az adat nyilvánvaló bizonyítéka annak, hogy a városka római katolikus egyházközsége több mint 700 évre nyúlik vissza.

Apró szentek, szent Dávid,
Pénzbe járjon bokáig.
Született a Krisztus, de nem palotában,
Hanem istállónak szegény jászoljában.
Ez az Üdvözítő álgyon meg titeket,
Hogy örömmel tölcsétek el az ünnepet.
Eljött ez a vendég, kit a világ vára,
És megnyílt általa az egeknek vára.
Az áldott csemete az égből leszálla,
Értünk az Atyához kezesnek beállta.
Kérjük, hogy számunkra aggyon jó időket,
Aldással lefojó sok jó esztendőket,
Ámen!

Tiberius császár parancsolatyára,
Jöttünk Názáretből a beiratásra;
Hogy ha szállást adna ezen éjszakára,
Bizony megáldaná érte az ég Ura.

Hozd el Isten, hozd el szolgák karácsonyát,
Ejnye de meguntam gazdám kovártéját;
Gazdám kovártéját, asszonyom konyháját,
Dióbéllel méri penészes turoját.
Az Isten venné ki a szeme világát!

Hirdetek ujságot, figyejjenek ide ;
 A szép magas égen, mej kékre van festve,
 Az éjjel felteccett a Jákob csillaga
 S napkelettől fogva Betlehembe juta.

Megjelent már a régen várt Messiás,
 Ott született Jézus, bizonyára nem más.
 Az angyal hirdeté ezt a pásztoroknak,
 Nyáj mellett vigyázó, őrző bátoroknak.

Most kérem, ha szemüket be nem hunnyák,
 Versemet hallgatni meg ne unnyák.
 Született kit vártak limbusba* Szent-Atyát,
 Harmatozá az Eg, kit régen kiáltják.

Minden kereszténynek szive megvidujjon,
 A Jézust imádni gyorsan elindujjon.
 Bethlemben egy rongyos pajtában fekszik,
 Ökörtől, számártól lehelve melekszik.

Nincsen Őneki bársony takarója,
 Csak egy városnépből egy jóakarója.
 Ha megesezt rajta, ijen szegénységgel,
 Higgyük, hogy van neki igaz Istensége.

Eljött Messiás a világra egy szúztól,
 Ki megválcson minket pokolbeli tűztől.
 Ki adaték világra nekünk tükörül,
 Hogy legyék földi éltünkben segiccségül.

Örvengyen, vigaggyon a mennyei trónus,
 Hogy eljött mihozzánk Jézus, a pátronus.
 Örvendjünk hát mi is, többet ne sóhajcsunk,
 Született Krisztusnak térdet, fejet hajcsunk.

Hogy megadá érnünk születése napját.
 Aggyon hálát minden, vegye le kalapját.
 Széles e világon függő nagy harangok,
 Zengjenek e napon kicsinyek és nagyok ;
 Világ minden részét bejárja szép hangjok.
 Isten házából jönnek minden vágyok,
 Ott terem könnyek köszt, a paptól halgassátok.
 Ut mater nobis Krisztus Máriától,
 Aki imáttatott szelid pásztoroktól.
 Gloriát, gloriát szent angyaloktól.

* limbus = az állatkör (zodiákus öve) az égen.

Elvégezttem versem, már van bennem remény,
 Hogy tarisznyámba nyomnak egy tejfeles lepényt.
 Aranyat nem kérek, mivel a nép szegény,
 Egy kis pálinkának nálam is van edény.
 Egészség, békesség, akik itten élnek,
 Vigan fölcsék napjait a beállott télnek.

*

Örömet hirdetek a keresztényeknek,
 Kik polgártársai a mennyeknek :
 A szűz Máriától egy fiu született,
 Aki ebben hiszen, üdvössége leszen
 Mind teste, mind lelke boldog lesz egészen.
 Amen!

*

Zörgetik a kulcsot, pénzt akarnak adni,
 Ha nem adnak márijást, el sem fogom venni.
 Ha nincs a ládába, van a kamarába,
 Juttassanak a szegény gyermekek javára.
 Igy szóllok, úgy szóllok, mégis az
 Istennek dicséretet mondok. Amen!

*

Eljött a karácsony borzos szakállával,
 Elszakatt a csizmám, nem győzöm kapcával
 Aggyanak egy garast, vagyis egy petákot,
 Hogy tétessenek a csizmámra egy bestelen tákot.

*

Az Úr Jézus Krisztus neve dicsértessék,
 Újévet köszöntök, mekhallgatni tessék.
 Aggyon az Uristen, kívánok bőséget,
 Testi-lelki áldást, csendes békességet.
 Senki ez országban ne érjen szükségét,
 Mező, kert, hegy és völgy hozzon eleséget.
 S ez újesztendőben, éjjenek egésségbe,
 Vigye át az Isten sokszor jövendőkre.
 Most is csak az vagyok, aki eddig voltam,
 Engedelmet kérek, ha hibásan szóltam.¹

Orosz Endre.

¹ Ez az utolsó versszöveg újévi köszöntő.

Földrajzi alapismeretek természetjárók számára.

Köztudatban él, hogy azt a tudományt, mely a föld ismertetésével, felületének leírásával foglalkozik, *földrajznak* nevezzük. Ez a rövid meghatározás azonban nem elegendő az u. n. természetjáró üdvösség elérésére. Talán elegendő annak, aki a természetet csak részleteiért, mint amilyen: a végtelen csend, a ragyogó napsütés, a derengő hold, árnyas erdő, hűs forrás, keresi fel, vagy arra törekszik, hogy süket-vakon minél több kilométert „gyúrjon le.“

Akik iskolai tanulmányaikat 20—25 évvel ezelőtt fejezték be, — azóta sokat felejtettek, s nem tudják, hogy ez idő alatt a természet- és földrajz terén újabb megállapítások, elméletek, kutatási eredmények keletkeztek. A fiatal természetjárók közül igen sokan mostoha életkörülményeik miatt ezeket az ismereteket az iskolákban nem sajátíthatták el, vágyakoznak utánuk, mint a nyíló virágok nagy szárazságban az életadó eső után... Ne feledjük el egy percre sem, hogy a természetjárás nemcsak a testedzésnek, hanem a tudománynak is szolgálatában áll, s így nem tételezhetjük fel, hogy vérbeli természetjárónak nevezze magát az, aki nincs e tudományok és ismeretek birtokában. Vegyük ezeket sorjában!¹

1. A föld keletkezése.

Miből lettünk, mivé leszünk, mi lesz a föld sorsa, hol tűnnek fel új földrészek, meddig tart a Nap éltető melege: örök kérdései a kutató emberi elmének. A mérőföldes csizmában haladó tudomány majd erre is feleletet ad.

A föld keletkezéséről, alakjáról, nagyságáról igen sokáig nem tudtunk semmi biztosat. Egyes ó-kori népek ismerték ugyan a csillagok járását, a föld alakját, de a föld keletkezésére jóval később jött rá a tudomány. Elsősorban akkor, amikor a tudósok különféle elméletekről vitatkoztak. Kant Immanuel német bölcselel 1755-ben „Naturgeschichte und Theorie des Himmels“ című munkájában emlékezett meg a föld keletkezéséről, s így arról elméletet állított fel. Negyven évvel később Laplace Péter Simon francia csillagász ugyanazt írta meg 1795-ben kiadott „Exposition du système du monde“ című művében, állítólag anélkül, hogy valamikor is olvasta volna német íróársának munkáját. Ezért nevezték el ezt a föld keletkezéséről szóló elméletet „Kant—Laplace“-féle elméletnek. Eszerint az elmélet szerint a naprendszer ősi anyaga magasfokú gőzgömbben egyesült, s a nehézkedés folytán a bennelévő anyagok összehúzódtak, azaz a központ felé sűrűsödtek, s ezzel megalkották a gömb magját, a Napot. A gőz, vagy gázgömb a maggal együtt külső okoknál fogva haladó és forgó mozgásba került. Térfogata kisebbedett, a forgás meggyorsult, a gőzgömb külső része gyűrű alakjában levált, majd önálló gömbbé alakult, s létrejött a naptól legtávolabbra eső első bolygó. A gőzgömb további összehúzódásával a fenti módon levált még öt gyűrű,

¹ Ez az előadás aradi osztályunk egyik folytatásos népszerűsítő előadása. Mi is folytatásokban közöljük.

s a hatodikból alakult ki a föld. A levált gyűrűk némelyikén hasonló folyamat következett be és így létrejöttek a holdak, vagyis a mellék-bolygók. Emellett Laplace, Cordier és Fourier azt állították, hogy a föld belseje ma is cseppfolyós, ezt legjobban igazolják a vulkánok és hőforrások.

Földünk kialakulását megelőzte az *életnyom nélküli* (arhaeosz) kor, amidőn az egyszéjtű állatok és növények még megkövesedett nyomaif sem találjuk. Az óriási hőség minden életet megsemmisített, míg az *életnyomokkal bíró* (proterozosz) korban csak véglények és szivacsok lehettek. Ezután következett az *ó-kor*, melynek első része a *köszén* (karbon) kora a növényvilág gazdagságával. Állatai: halak, őskétélűek, őshüllők s rovarok. Ez a triász-, jura- és kréta-korban folytatódik, ez utóbbi fejezi be a föld *közép-korát*. Ennek nyomát szűkebb hazánkban: Erdélyben is megtalálták. Az u. n. felső krétarétegből előkerült a dinosaurus. A középkor jellegzetes állatai: az ősgyíkok. E korban a madarak fogakat hordtak.

A föld *újkora* feloszlik

1. *harmadkorra* (tercier), az emlősök fénykorára és
2. *negyedkorra* (quartier), vagyis a jégkorszakra.

A harmadkor állatai: a mammut, rinocérosz, orrszarvú (két túlökkel), bölény, szarvas, oroszlán-féle állat, elefánt, barlangi medve, farkas, barlangi hiéna. Ez utóbbi állatokból rengeteg csont maradt meg a bihormegyei oncsászái ősbárolgban.

A negyedkori Észak-Európát jégárak borították, sőt az Alpok és a Kárpátok is telve voltak jégárakkal. Bizonyítják ezt a *morénák* és a *vándorkövek*. A jégkorszak nyomai legélesebben a Magas-Tátrában találhatók. E korszakban jelent meg a szerves lények „koronája”: az ember...

2. A föld felszínalakulása.

A Kant—Laplace-féle elmélet szerint a föld gázállapotából cseppfolyósba ment át. Később e tömeg külső burka, kérge keményedni kezdett éppen úgy, mint a tűzretett tej, amikor folytonos melegedése folytán teteién vékony, hártyaszerű réteget kap („pillésedik”). Sok-sok idő után a föld külső burka kellő lehülés után keményedni kezdett. De a föld belsejében lévő gázok nagy feszítő erejükkel több helyen a kérget kisebb-nagyobb magasságra felnyomták. Így keletkeztek a dombok és hegyek.

A szárazföldek közötti párosultság már a jégkorszak előtt megvolt. A későbbi Európa Ázsiával, (Eurázia) és Afrikával, Ázsia Ausztráliával, Észak-Amerika Dél-Amerikával alkotott párt. Valószínű, hogy Ázsia Alaszkával, Grönland Izlandon át Angliával egy volt.

A légkör, a víz földtani működése, a vulkánok, földrengések átalakították a föld felszínét, de ebbe beleszóltak az óceánok is. Óriási tömegükkel előidézték a vízáradatot, melyre a biblia azt mondta, hogy vízözön. Ennek pontos idejét mind mai napig nem állapították meg. Európa testéről levált Anglia, arról meg Írország, Izland és egy csomó sziget a mai Északi és Balti-tengerben. A víztömeg betörésének legélénkebb példája a Földközi-tenger, amely a Gibraltári tengerszoroson benyomult nagy víztömegeből keletkezett. A víztömeg aztán a Dardanellán

és a Boszporuszon áthatolva, megalkotta a mai Fekete-tengert, majd áttörte a Kercsi-szorost, mélyen benyomult a szárazföldre, oda, ahol a mai Azovi-tenger hullámai nyaldossák a partokat. Hasonló példákat látunk Ázsiában, Ausztráliában, Afrikában, Észak-, Közép- és Dél-Amerikában.

Az óceánok erőszakos térfoglalásának eredménye az, hogy ma a szárazföldek és vizek aránytalanul oszlanak meg, mert a föld felületének $\frac{1}{4}$ része, kb. 28 %-a szárazföld, $\frac{3}{4}$ -e azaz 72 %-a víz.

3. A szárazföldek felülete.

A szárazföldek felülete érdeklí legjobban a természetjárókat. Az ilyen területek nem egyformák, hanem *egyenestlenek*. Ezen azt értjük, hogy a síkok a talajkiemelkedésekkel (tehát dombokkal és hegyekkel) aránytalanul váltakoznak. Ezt különben függőleges tagosultságnak is nevezzük.

A szárazföld felületén a következő jellegzetes felszín-alakulatokat figyelhetjük meg:

1. *Depresszió*. Ez véletlenül oly latin szó, melyre találó magyar kifejezés nincsen.¹ Oly mély területet értünk rajta, mely a tenger színénél is alacsonyabban fekszik. Ilyen a Káspi-tó környéke, a Jordán völgye, a Siua-oázis a Szaharában, stb.

2. *Álföld*. Azt a területet nevezzük alföldnek, mely a tenger színe felett nem emelkedik magasra. Tükörsíma, s ha van lejtése, az alig észrevehető. Ha egyes alföldekben kagyló-, vagy csigahéjakat találunk, az azt bizonyítja, hogy a kérdéses alföld valamikor tengerfenék volt. Alföldek például: a romániai Bărăgan, Burnas, Bugeac, a magyarországi Nagy és Kis Magyar Alföld. Mikor pusztá az alföld? ... Pusztá akkor, ha az alföld levegője száraz, esője kevés. A róna elnevezést a tudományos műnyelvben nem használjuk, mert az is csak alföldet jelent. Pusztát jelent tulajdonképpen a francia *prairie* is; ilyen névvel illetik Észak-Amerikában a fátlan, vízben szegény, buja-füvű területeket. Ha valamely sík terület homokos, kavicsos, esőben igen szegény, terméketlen, sivatag a neve. Lehet alföldi és felföldi sivatag. Legtöbb sivatag van Ázsiában és Afrikában.

3. *Dombvidék*. Ez 200 m-ig emelkedő lapos, hullámos felületű vidék.

4. *Felföld*. A 300 m-nél magasabban fekvő síkot *felföldnek* hívjuk. A felföldeket fensíkok és hegyek alkotják. A fensík hegyek közötti magas és sík terület. Vannak termékeny és terméketlen fensíkok.

5. *Hegyvidék* 600 m magasságig nyúló emelkedések neve: hegyvidék. Széles háta, fensíkok, mély nyerges, lapos völgyek, kúpok jellemzik. A hegység lehet *alacsony*, *közép*, *alpesi* és *magas* hegység.

a) *Alacsony hegyeknek* nevezzük a 600 m-ig emelkedőket, ezeknek belseje kő.

b) *Középhegyek* 1300 m-ig emelkednek. Ezek vagy önállóak, vagy átmenetet alkotnak az alacsony és magas hegyvidékek között. Legnagyobb részük erdős.

¹ Talán *mélyföld*-nek nevezhető. A szerk.

c) *Alpesi hegyek*, magas hegység-jellegűek, de a sziklás-öv itt még hiányzik. A hátaik összefüggőek és nem nagy távolságban lévőek. Tagoltságuk tönk-alakú, Magasságuk 1300 m-től 2000 m-ig terjed.

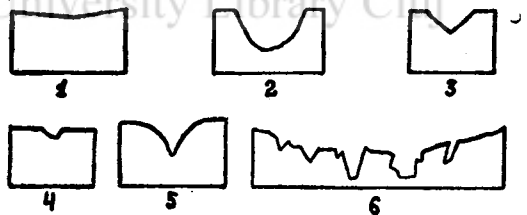
d) A *magashegység* nagy tömegekből áll, gerincei, kúpjai sziklásak. Szögletes, éles és lépcsőzetes alakúak. Övezetei ezek: 1. szikla és örökös hó öv, növényzet nélkül; 2. Alpesi öv, csekélyebb lejtőkkel és törpefenyőkkel; 3. erdő-öv, meredek lejtőkkel és erdőkkel; 4. alapöv, csekély lejtésekkel, rétekkel, kertekkel.

A *hegy részei*: a *tető* mely lehet: kúp-, hát- vagy fensík-alakú; az *oldal* vagy *lejtő*, mely szelíd, vagy meredek lejtésű, homorú, domború, lépcsőzetes és terepfok-szerű lehet. A hegy oldalát (lejtőjét) lejtőszöggel mérjük s az eredményt fokokban fejezzük ki 0° – 90° -ig. A 13° -nál meredekebb lejtőn szekérral nem közlekedhetni, a 30° -on felüli lejtőn a megterhelt öszvér is alig mehet, az 55° -on pedig már az ember sem járhat. A hegy része végül: a *hegy lába* vagy *alja*. Lehet ez: meredek, elsimuló és függőnyalakú. Függőnyök sík vidéken is előfordulhatnak, mint egykori folyópartok.

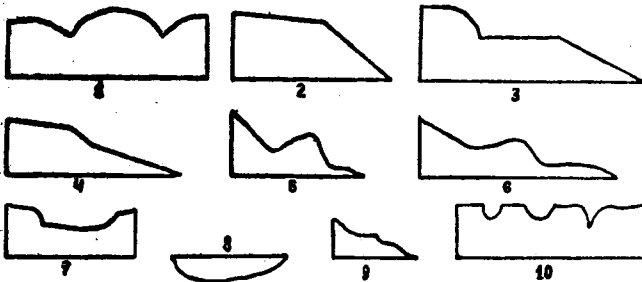
A rövidebb, vagy hosszabb terep-boltozatokat, melyek hegyeket kötnek össze egymással, hegyhátnak hívjuk; ezek lehetnek: fő- vagy mellék-háta. Azt a hegyhátat, melynek kiterjedésén belül nem tör át vízfolyás: *záróhátnak*, ha pedig a víz két ellentétes irányban folyik le, *vízválasztónak* nevezzük. Két nem elkülönítetten álló kúp összekötő részét *nyeregnek* hívjuk. *Hegyfok* a hegynek azon meredek nyúlványa, mely a sikra vagy a tengerre ereszkedik. *Hegykalnan* hegyek által határolt kerek szakadék; az ilyen hegyalakulatok a hegytömegek beszakadása következtében keletkeztek. *Hágó* a hegysornak vagy hegygerincnek a csúcscsal való váltakozó mélyedése.

Minden lejtőn különféle *részletidomokat* találhatunk. Beszélünk homorú és domború részletidomokról.

Homorú részletidomok: a tekno, metsződés, vízmosás, töbör (debrő), vízszakadás és horhos [1. ábra.].

1. Tekno. 2. Metsződés. 3. Vízmosás.
4. Töbör. 5. Vízszakadás. 6. Horhos.

1. Oldalhát. 2. Terepfok. 3. Pihenő. 4. Lépcső. 5. Lejtőkúp. 6. Orr. 7. Borda. 8. Nyelv. 9. Hordalék-hant. 10. Közbeeső alakzat.

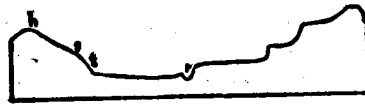
Domború részletidomok: hegyoldalható, terepfok, pihenő, tereplépcső, lejtőkúp, orr, borda, nyelv, hordalékhant (úszó v. om-ladékkúpok) és közbeeső alakzat (lyuk, tölcsér, töbör, gödör, árok [2. ábra.].)

Magányosan álló hegyet ritkán találni; az ilyen legtöbbször

vulkáni eredetű. Szép példa erre Arad megyében a Mokra-hegy. Több együvé tartozó hegységet hegrendszernek hívunk. Pl. Románia hegyei a Kárpátok hegrendszeréhez tartoznak. Alakjuk szerint lehetnek a hegyek hegyláncok vagy hegycsoportok. A hegyláncnak azt a vonalát, amely a legmagasabb pontokat köti össze *gerincnek* hívjuk. A legtöbb hegység hegyláncot alkot (pl. Kárpátok, Apenninek, Alpok, Pireneusok). *Hegycsoportoknak* nevezük a hegyeknek egy központ körüli csoportosulását.

A dombok és a hegyek közötti mélyedések alkotják a völgyeket. A völgy keresztmetszetében megkülönböztetünk: szegélyező hátakat (h), völgszegélyt (s), völgyoldalt (h-t), völgytalpat (t) és völgyvályút (r) [3. ábra.].

A völgy hosszmetészetében előfordul: völgykezdet, völgytalplejtő és völgytorkolat.

A völgyek alakjukra nézve lehetnek: *nyíltak, szélesek, hosszúak, keskenyek*, másutt *katlanszerűek*, vagy *teknőhöz* hasonlóak. Általában a völgyek *hosszantiak* és *keresztvölgyek*.

A hosszanti völgyek megismerhetők arról, hogy tágasak, bennük több helyen lapályosságot találunk. A kereszt, vagy helyesebben *harántvölgyek* keskenyedésekkel és szűkületekkel bírnak. Közép-Európában a hosszanti és keresztvölgyek legjellegzetesebbjeit az Osztrák-Alpokban találjuk. A fensíkok széleibe mélyedő nagy árkokat *klauzének*, míg a völgysíkatórokat *kanyonoknak* nevezzük.

A szárazföldek felületéről szólva, meg kell emlékezni a *talajnemekről* is. Ezek az alábbiak:

1. A *földes talaj* televény, márga és agyagföldből áll. Sok nedvesség pépszűrűvé teszi és ez a gyaloglást megnehezíti.

2. *Szíkes vagy szíksóstalaj* nem más, mint a földnek szódával és termonátriummal való keveredése. Egyes száraz levegőjű alföldeken mint kivirágzás a föld felületén fordul elő, de egyes tavakban oldott állapotban található.

3. *Vizenyős talaj* a nedves és posványos talaj.

4. *Homokos talaj* állhat nagyobb szemű vagy pedig futóhomokból. Az ily talajon csak csapadékfelvétel után lehet jól járni.

5. *Köves talaj*. Jellemzőek a benne előforduló éles vagy gömbölyded kövek.

6. *Havas és jeges talaj* csak nagy magasságban van.

A szigetekről.

Folyókában, tavakban és tengerekben előforduló szárazföldeket: *szigeteknek* nevezzük. Az alábbi szigetfajokat különböztetjük meg:

1. *Szárazföldi szigetek*. Ezeknek földtani alakulataiból, növény és állatvilágából megállapítható, hogy egykoron a közeli szárazfölddel összefüggtek és attól csak vízáradat, jégár-vájás, vagy partsüllyedés szakította el őket. Európában erre igen sok példát találunk. E csoportba tartoznak:

a) A *maradvány szigetek*. Szárazföldek közelében találhatóak, de nem azoktól szakítottak el, mert földtani alakulatuk, növény- és állatviláguk nem egyezik a közeli szárazföldekéivel. (Pl. Új-Zeeland, Ceylon, Madagaszkár, stb.)

b) *Zátonyszigetek*. Ezeket apró tengeri állatok, a korallok szárazföldek partjamentén, meleg tájakon, sekély tengerben építik (Pl. Ausztrália északkeleti partja).

c) *Hordalékszigetek*. Ezeket a folyók, folyamok törmelékeiknek a torkolatnál való lerakásával alkotják (pl. a Pó, Odera, Duna, stb. szigetei). A tengeráradások is így építenek szigeteket.

2. *Tengeri szigetek*. A szárazföldről távol, az óceánokban találhatóak.

a) A *vulkáni szigetek* a tengerfenéknek a föld belsejében működő feszítő erő hatására keletkeztek (pl. Sandwich-szigetek).

b) *Átoll szigetek*. Kisebb szigetek körül gyűrűalakban épített korallszigetek (pl. Mikronézia több szigete).

Ha a szigetek egymás után keletkeznek, az *szigetsor*, ha pedig egymás közelében vannak, *szigetcsoport* elnevezéssel illetjük őket.

Záray Jenő.

Karácsony-táji népszokások.

Még 1932 nyarán egyszeri megszakítással mintegy 8 hetet töltöttem egy lápos-menti községben¹ azzal a céllal, hogy a falu néprajzi viszonyait tanulmányozzam. Akkor terelődött rá a figyelmem többek között a karácsonyi ünnepkör népszokásaira is. Lejegyeztem őket, mert az volt a szándékom, hogy valamelyik karácsonykor személyesen is ellenőrzöm elmondás útján tett lejegyzéseimet. Az évek teltek és telnek. Másnemű elfoglaltságom, kisebb-nagyobb akadályok mindaddig lehetetlenné tették, hogy e szándékom végrehajtsam. Hogy mégis ne vesszen kárba e gyűjtés, most itt közzéteszem az akkor gyűjtött anyagot, mivel úgy látom, ez is hozzájárul néhány érdekes vonással karácsony-táji népszokásaink ismeretéhez. Az alábbi szokásokat tehát csak részletes elmondás útján ismertem meg. Az elmondás alkalmával különösen az akkor 21 éves Pál János és Vékony Zsuzsa, akkor 19 év körüli leány előzékeny és értelmes tájékoztatása segített; résztvevő azonban a szokás elmagyarázásában a falunak csaknem minden leánya, legénye.

Az első szokás (Éva estéje) ismertetése előtt meg kell említenem, hogy a faluban nagyon gyakori az Éva név: csaknem minden háznál van ilyen nevű leány vagy asszony.

I.

Éva-estéje.

Karácsony szombattya előtt való öste a legények választanak egy kapitányt (ez parancsol az összes fiúknak), egy káplárt (ez kíségetője a kapitánynak), egy kiskáplárt [a kántálás (l. ott) östéjén kíségetője a káp-

¹ Teljesen magyar lakosságú község a Cibles közelében.

lárnak] és egy csaplárost, aki gondazza a pálinkát, azaz a fiúk karácsonyi pálinkájára vigyáz. A többi, mintegy 20–30 fiú közlegénynek marad.¹

Miután a választás lezajlott, elmennek minden leányos helyre s ott húznak előbbször éty halgató-t, rá écs csárdást. Mikor a leány hallja a zenét, elbukik, de mennek s megkeresik; csak olyan helyre bujik el, ahol megtalálhatják. Mikor a cigányok bevégezték a muzsikálást, belép a kapitány és ezt mondja:

*Szerencsés jó estét kívának fisztelt gazd'uram!
Hogy álmából ébresztem, in aszt jól tudom,
De ijen a szokás, mert rígen is így vót,
Mikor Ádám és Éva a paradicsam kerbe vót,
Rolluk származatt e névnap jeles ünnepe,
Mi azér magukhoz eljöftünk (most ide),
Hogy több Éva napakat számlájjanak Isten kegyelméből,
S végre jussanak a földről a mennybe.
Íjjenek az Évák!*

Akkor bemennek mindannyian, a zenészek pengetik a muzsikájokat. Általános éljenzés. Bemegy a káplár is kezében egy szallaggal; amivel megköti a leány kezét (de csak akkor, ha Évának hívják!) s azalatt, míg a karjára egy színes pántlikát köt, a következő verset mondja:

*Tisztelettel jöttem a te neved ünnepére,
Amit tudok elmondom, mire van szükségem.
Ide hozatt óhajfásom, hogy kimonygyam kívánásom,
Kinek most a nevenapja, föllem a verset mekkapja,
Aszt kívánnya híven, az én kicsi szívem.
Az Isten éltesen kedves szüleiddel sokáig!
Íjjenek az Évák!*

Mikor már a káplár a piros szallagot csokorba kötötte a leány karján, fordul egyet vele. Utána megállanak a muzsikások s a káplár a következő verset mondja:

*Gyertek az Éváknak virágos kertyébe,
Fűzzünk koszorút Virfusnak fejére,
Ott, amíg dalolnak, a Gráciák táncolnak,
Íjjenek az Évák!*

Aztán odamennek az asztalhoz, ahova a háziak tésztát és pálinkát hoznak; ez utóbbit elköszöntik s aztán egyet-kettőt, ritkábban hármat is táncolnak. A táncok száma a muzsikusoktól is függ, mert ha az ő kérésökre

*Fling=flang pánlika,
Nem szól a muzsika,*

a leány nem ad pántlikát, a muzsikások is annyiba hagyják a zenét. A pántlika a cigányoké. Ugyancsak a cigányok igyekeznek a leányoktól

¹ A dülten szedett szövegrészek nyelvjárási adatokat nyújtanak. A lejegyzés közléskor nyomdatechnikai okokból, sajnos, csak tökéletlen hangtani jeleket használhatok. Megjegyzendő, hogy a nyelvjárási jelenségekben mutatkozó következetlenségek az általuk levő nyelvjárási mai állapotát tükrözik.

zsebkendőt lopni; ez aránylag könnyen sikerül, mert ilyenkor a leányokat az izgalom s a jókedv vigyázatlanokká teszi.

A tánc bevégezte után a csapláros betölti a nagy *kossó* (= korsó)-ba a megmaradó pálinkát s a menet elindul tovább a következő lányos házig. Amelyik legényt az elfogyasztott szeszesital leveri a lábáról vagy esetleg eljut a szeretője házáig, azt ott lefektetik. Azok, akik *bivatalban* vannak — a kapitány, káplár és csapláros — vigyáznak, hogy velők nehogy megessék valami efféle: sűrűn koccintanak, de keveset isznak.

II.

A kántálás vagy kolindálás.

Karácson östéjén 10 órától kezdődik a kántálás. A fiúk két, legfeljebb három csoportba állva a kapitány és a káplár vezetése mellett bejárják az *összes* (= egész) *falut, nincs kivétel, muzsikával*. Az ablaknál muzsikálnak; a dallam erre az alkalomra való, *nincsenek szavai* (= ének szövege). Mikor eljátszották a muzsikusok a megfelelő dallamot, a kapitány vagy a káplár elmondja a *versef*:

Hálát adak az ég s föld uránok, hogy meg affa értnünk (! érnünk?) a Krisztus Urunk szent születése és jeles ünnepe napját, és Krisztus Urunknak szent születése napjáról léptessen át a Szent István napjaro, Szent István napjáról a Szent János napjaro, az ó é (= év) elenyészett hátralévő napjaiból léptessen át az újba, ott is álgyo és koronázso kegyelmöket, fiszfelt gazduram.

Ha van a háznál leány, a *gazda behijja a kántálókat*, ha nincs, ad egy *nyihány lét* (= lejt; régen *krajcárt*) s mennek tovább. Ha behijják őket, bemennek, muzsikálnak; a gazda tesz ki *pájinkát*, isznak. Muzsikálnak egy-két táncot, *csárdást* táncolnak, aztán *elköszennek, bóldog karácsonf kívánnak*. Így jár egész *iccaka* a fiatalság. Midőn elvégzik, akkor hazamennek a kapitányhoz a muzsikusokkal és a kapitány és a káplár, *mi pénz kap, kiolvassák s a muzsikások fizetisire bépótójják*.

III.

Karácsony.

Karácsony első napján délelőtt az *Éva östéjén s a kántálásban* kifáradt fiatalság közül csak nagyon kevesen mennek templomba. Ünnepe első napján *diltájt*, elmegy a *legíny* a leányhoz, aki *felőtezteti* azaz a legény *kalapjába nagy mű-virág bokréfát*, a *lajbizsebbe zsebkendőt*, a *nyakába piras kendőt* tesz, a *harisnyájára* (= feszes fekete vagy fehér háziszótt gyapjú csizmanadrág) vagy városias, *briccsesz nadrágjára szallagot* varr. Egy-egy ilyen bokréta olyan nagy, hogy 300—400 lejtbe kerül. A fiú ezt csak egyszer használja, az *karácsonyon*, azután visszaadja a leánynak, hogy őrizze meg vagy a cigányoknak adja, akik ismét eladják. A legény még az előtte való este, vagy valamikor máskor, elviszi *dugva* a maga *ajándékát* — *guzsajt, cifrilott sujkát, fesztőt* (szövőszék része) vagy *gombajitót* — a *szeretőjének*. Miután a leány felöltöztette, helyesebben fel-diszítette szeretőjét, az a kapitányhoz megy s onnan a *verbunkba* (= táncba).

A *verbunk* tulajdonképen csak délután kezdődik. Délután, templo-
mozás után *összeszedődnek a fiuk és mennek a verbungba*. Minden leány
kapujánál *verbunkolnak, mutatnak nyihány figurát a fiúk, akik ki vannak*
öltözve bokrétfákkal. Mikor elvégezték a *verbunkot*, elmegyen minden fiú
ahhoz a leányhoz, *akitől ötezett s mennek a táncba s táncolnak három* (első,
másod és harmad nap) *ijjel és két nap* (másod és harmad napján).

IV.

Kiskarácsony.

Kiskarácson vagy *Szilveszter östéjén* ismét *kolindálni* mennek a le-
gények. De most felöltöznek, vesznek *júbürből gubákok*, az arcukra *tesz-*
nek szőröket (= gyapjút), hogy ne ismerjék meg őket s bemennek a há-
zakhoz s *tréfálnak*.

Újesztendő délutánján, éppen úgy mint karácsonykor, tánc van;
ez reggelig tart.

A júbhörös, álarcos játékok rendkívül érdekesek lehetnek, mert
valószínűleg a téli napfordulati játékok csökevényes maradványai. Ez a
szokás a kolindálással és a regöléssel együtt az állatalakoskodó szokások
közé tartozhatik (Vö. A Magyarság Néprajza III, 357 kk. — *Dr. Sebestyén*
Gyula: Regös-énekek. Magyar Népköltési Gyűjtemény IV. köt. Bpest
1902. — U. a.: A regösök. U. o. V. köt. — Rövid, az eddigi eredmé-
nyeket összefoglaló, népszerűsítő cikket magam is irtam „A regölés”
*címen a Pásztortűz XXI V (1938). évf. 41–45. lapján).*¹

V.

Karácsonyi énekek és mondókák.

1.

Én kis fíreg poltrát kérek
Ha nem attak,¹ mind meghaltak
Másvilágan feltámassak.

2.

Kis karácsony, naty karácsony,
Megsült az in kiskalácsm?
Ha nem sült meg, nem váram,
Fázik az én kis lábam.

3.

Ez karácsony reggelin
Köszönteni jüftem in
E ház tisztelt csalággját,
Kérem isten áldását
Mert az isten úgy affa;
Abogy szívünk óhajtya.

¹ Sajnos, az itten röviden érintett szokást személyesen nem figyelhettem még meg,
csak a helybeliek szóbeli helyszíni közlése révén tudtam meg róla ennyit 1932 nyarán.

¹ Ez a nyelvjárás, mint az előbbi népnyelvi szövegekből is megfigyelhető, a-zó,
azaz bizonyos köznyelvi o hang helyén a-t ejt.

4.

Minden versnél *béálgják a karácsonfát* a következő képpen:

Áldom, áldom, áldom
 Áldom és magasztalom
 Az egeknek urát,
 Hogy megafia érnünk
 Ez karácsony napját.

Álgya meg az isten
 A házi gazdáját
 Csalággával együtt
 Kedves gazdasszonyát
 Tisztelt gazduram!

5.

Karácsonykar ez a verset mondják az öregek, mikor elmennek, hogy valakit megkolindájjanak:

*In eljöttem fibozzátak,
 Tám van éfy kis pálinkátak,*

*Kolbáct, májost süteftetek,
 Éngem mellé ülfessetek!*

6.

Gyerekek mondják:

*Gazdasszany, gazdasszany, fuss a kamarábo,
 Vegyél egy szál kolbácot,
 Lógd a tarisznyámbo.*

7.

Ahol nem kelnek fel és nem adnak semmit, ott csúfságból a következő verset mondják:

*Ha nem adal kolbácot
 Lesz... am a tornácot.*

8.

Egészen kicsi, 3—5 éves gyermekek mondják a következő versikét:

*Én kis rózsa, gyenge morzsa,
 Nem még jártam iskolábo,*

*Még is tudam a rigmust:
 Ma született a kis Jézus.*

9.

Ez is gyermek-mondóka:

*Kejj fel pajtás vigy bundát,
 Gyere fogjunk báránkát,*

*Én is hozak lisztecskét,
 Te is hozzál furuját,*

Ketten fujjunk egy nótát.

Dr. Szabó T. Áttila.

EGYESÜLETI ÉLET

HALÁSZ DEZSŐ, aradi osztályunk egyik vezetőségi tagja március 7-én halálos végű természetjáró szerencsétlenség áldozata lett. Halász a Muntele Mic-re rendezett kirándulás alkalmával a hóviharban és ködben eltévedve, gyors segély-nyújtás hiányában megfagyott. Aradi osztályunk a megdöbbentő szerencsétlenség áldozatának temetésén csoportosan képviseltette magát, koszorút helyezett a sírra és *dr. Weil* Károly az egyesület nevében a koporsónál gyászbeszédet tartott. Tekintettel arra, hogy a szerencsétlenséggel kapcsolatban a felelősség kérdését is meg kellett állapítani, aradi osztályunk ügyvezető elnöke, *Záray* Jenő az osztály-titkárral, *Mibályi* Gyulával a kiránduláson résztvevők néhányát kihallgatta és a vallomásokat jegyzőkönyvbe vette. A vallomásokból megállapítható, hogy súlyos mulasztást követett el az a társaság, amely Halászszal kirándulásra indult, mert egyedül hagyta őt, sőt a menedékházba való visszaérkezés után sem szervezett mentő-rajt Halász felkeresésére, pedig a menedékházban akkor 40-nél több természetjáró volt. Csak d. u. indultak el az eltévedt sző felkutatására, de ekkor sem találták meg. *Dr. Doboşiu* orvos és sitanár bukkant rá véletlenül Halász teljesen megfagyott testére. A nyomravezető a szerencsétlenül járt hóba leszúrt síléce volt. Halásznál nem volt iránytű és a kitért viharban iránytű nélkül nem tudott tájékozódni, sőt szerencsétlenségére nem ereszkedett alá a

hegység olyan mélyebben fekvő részére, ahol a hóviharból kikerült volna. Nagy baj volt az is, hogy a Muntele Mic-i menedékházak nincsenek felszerelve viharban is hallható jelzőkészülékekkel és nincsenek szervezett mentő-rajok sem. — Aradi osztályunk április 13-án tartott választmányi gyűlésén foglalkozott ezzel az ügygel. Az ügyvezető elnök meghatottan állt fel és fájdalmasan emlékezett meg erről a szerencsétlenségről. Indítványára a választmány egy percnyi felállással emlékezett meg szerencsétlenül járt tagjáról és aztán elhatározta, hogy Halász buzgóságának és lelkes természetjáró voltának emlékéül helyét a választmányban egyelőre nem tölti be. Kimondotta a választmány azt is, hogy megkeresést intéz a Nemzeti Természetjáró Hivatalhoz (O. N. T.) az 1000 méteren felüli menedékházaknak riasztó készülékekkel való felszerelése érdekében. Mint folyóiratunk más helyén látható, az említett Hivatal szinte e határozattal egyidejűleg már ki is adta ilyen irányú felhívását.

Dr. TAVASZY SÁNDORNAK, egyesületünk elnökének „Erdélyi tétek” címen közelebről érdekes kirándulás-leírásokból álló kötete jelenik meg az E. Szépművészeti Céh kiadásában. A kötetet nemcsak a „hivatásos” természetjárók várják érthető érdeklődéssel, de az irodalmi érdeklődésű közönség is. Reméljük, hogy folyóiratunk legközelebbi számában már beszámolhatunk a kötetéről.

FOLYÓIRATUNK FEJLESZTÉSE

érdekében szerkesztőségünket tagjaink közül többen többször is felkeresték tanácsaikkal és kívánságaikkal. Mind a soraikból kicsendülő elismerés, mind a hiányok emlegetése jól esett a szerkesztőségnek; mert ez azt mutatta, hogy tagjaink valóban érdeklődnek e sajtószervünk iránt, viszont nem tartják megrogzított változhatatlan sajtó-megnyilvánulási formának folyóiratunk mai alakját, hanem olyannak, amelyen a lehetőséghez képest változtatni kell. Természetes azonban, hogy a lehetőségről alkotott kép más akkor, ha kívülről, bizonyos eszményi kívánalom látószögéből nézzük a folyóirat fejlesztésének kérdését és más abban az esetben, ha a jelenlegi anyagi és szellemi erőket tekintetbe véve, az ezek adta lehetőségekről beszélünk. A két lehetőség közötti tétlenség valóban megdöbbentően, áthidalhatatlanul nagy.

— A folyóiratra vonatkozó indítványok közül ezúttal csak hármat említek meg.

1. Növelje a folyóirat terjedelmét, illetőleg tegye lehetővé a havonkénti megjelenést.
2. A folyóirat papiranyagát tegye finomabbá és minden számban jelentessen meg legalább két műmelékletet.
3. Az egyesület szüntesse meg az előfizetési rendszert és tagjainak ingyen küldje szét a folyóiratot.

— Nem kell a folyóirat-szerkesztéshez különösebben érteni, hogy bárki megállapíthassa: e kissé különös összetételű hármas indítványhoz alapszámban véve csak egy dolog szükséges: *pénz*. Mivel egyik vidéki osztályunk vezetőségi tagja a taglétszám apadását egyenesen a 3. pontban kifejezett kívánság nem teljesítésével hozza kapcsolatba, szükségesnek tartjuk, hogy itt, amennyire azt tehetjük, tájékoztassuk az olvasókat arról, miért nem teljesítheti a szerkesztőség, illetőleg az egyesület központja a fenti kívánságokat. Mikor 1930-ban a folyóirat újra megindult, az egyesületi központnak a Mátyás-házban teljesen ingyenes iroda- és múzeum-helyiségei voltak. Az ügyviteli

költségeken kívül tehát minden jövedelmét a folyóiratra fordíthatta. 1935-ben, illetőleg 1936-ban megváltozott a helyzet. Az egyesületnek *külső* okok miatt el kellett hagynia addigi évtizedes, nyugodt fészket, és saját anyagi erőinek felhasználásával új fészket kellett teremtenie. Sok elmondható és elmondhatatlan harccal és bajoskodással járt ez a változás. Igazán csoda, hogy a nehézségeken az egyesület átjutott, vezetősége tovább folytathatta az építést, és a meglévő értékek megőrzéséről is gondoskodhatott. A változás másfajta veszteségek leszámítása után azt jelentette, hogy a központi iroda- és múzeum-helyiségek évi bérét, mintegy 60.000 lejt, az egyesületi központnak kell előteremtenie. Az első években ez szinte megoldhatatlan nehézséget jelentett. Ez a nehézség tükröződött a folyóirat rendszertelen megjelenésében és terjedelmének csökkenésében is. De éppen azért, mivel a központ tudja, hogy mit jelent a vidéki osztályok összetartása érdekében az „Erdély”, mindent megtett és megtesz annak érdekében, hogy a folyóiratot nagyobb terjedelemben és az anyagi lehetőségekhez meg kisebbégi helyzetünkhöz mérten illő külsőben rendszeresen jelentesse meg. A kívánalmakat a központi vezetőség és a szerkesztő talán jobban látja, mint nagyon sok olvasó, a lehetőségeket, a megvalósítás anyagi alapjait viszont igazában csakis a központiak, illetőleg a szerkesztőségi munkával bajlódók látják. Hogy szigorú, fejbeverő számokban beszéljünk, a folyóirat egyetlen számának nyomdai előállítási és posta-költsége 7500—8000 lej. Az a változás, amelyet a terjedelmre és a kiállításra vonatkozólag egyesek kívánnak, legalább kétharmadával emelné ezeket a költségeket. Az egyesület még az eddigi költségvetéshez szükséges összegeket is csak a legnagyobb erőmegfeszítéssel, az anyagi ügyeket intézők krajcároskodó takarékoskodásával tudja előteremteni, hogyan szerezze hát meg a változáshoz

szükséges legalább 30000 lejnyi összeget. Nem, az egyesület nem bocsátkozhatik bele „fenn az ernyő nincsen kas” játékokba. Szegényes a folyóirat külseje? Olyan, sőt díszesebb, mint jelenlegi anyagi helyzetünk. A legkülönösebb és legérthetlenebb az, hogy mikor *további* anyagi áldozatokat várnak a központtól, egyesek még azt a 30 lejes előfizetést is sokallják, amelyet a folyóiratért az egyesület vidéki tagjaitól kér. Ez az előfizetési díj azt jelenti, hogy a vidéki tagok egy 32 lapos folyóiratszámot 5 lejért kapnak, hisz évi hat összevont kettős számért fizetik a 30 lejt. De mit is jelent ez a 30 lej? Napi kb. 8, értsd: nyolc baninak az egyesület céljaira való áldozását. Ez pedig egy cigaretta egy igen kis részletének, egy pohár sör madárkanak is alig elégséges kortyának, egy karaj kenyér úgyszólván egy morzsájának az ára...! Nagyon sokra becsüljük tagjainkat. Mindent megtennénk és megteszünk taglétszámunk növelése érdekében. Tudjuk, hogy az egyesület nem pusztá keret, amely önmagában, tagok nélkül is él, mozog és virágzik, hanem életet a tagok munkája, lelkesedése visz a halott, külső, jogi keretekbe. De az egyesület számára csak a munkából, az áldozatokból is részt kívánó tag jelent nyereséget. Az a tag, amely azért, hogy a folyóira 30, azaz harminc lejt előfizessen, nem tud lemondani egy nap egy cigaretta egyetlen kis részéről, egy gyűszűnyi májusi sörről, aki nem tud egy nap egy kockacukor egy darabkájával kevesebbet tenni kávéjába, teájához nem tud egy sütemény egy falatkájával kevesebbet fogyasztani, (mert csak ilyen *nagy* áldozatról van szó), az valóban lépjen ki és menjen, mert azzal egyesületünk nem sokat vesz. A megdöbbenés kísért, mikor ezekre gondolunk. Úgy látjuk azonban, hogy aki effélével indokolja kilépését, annak lényegében megszűnt az egyesülettel való minden kapcsolata, nem azonosítja magát az önzetlen, eszményi cél-

kitűzésekkel és nem segít azokban a kemény küzdelmekben, amelyeket a központnak a vidéki osztályokkal vállvetve kellene végigküzdenie a természetjárás népszerűsítése és egyesületi életünk felvirágoztatása érdekében. Az ilyen tag kilépése valami sajnálatos elhidegülési, eltávololási folyamat végső következményeinek levonását jelenti.

Kissé fanyar szájjal róttuk le ezeket a töredékes gondolatokat. Nehézünkre esett keserű igazságokat mondani. De nem térhettünk már ki futó megjegyzésekkel, indoklásokkal az egyre unszoló kérések és kívánságok teljesítési lehetőségének, illetőleg lehetlenségének megvilágítása elől. Reméljük, hogy öntudatos tagjainkat ez még jobban megerősíti abban, hogy közös munkával és a tőlük kívánt valóban csekély anyagi áldozattal támogatassák egyesületünket és szegényes külsejű folyóiratát a természetjárás eszméinek szerény eszközeinkkel való terjesztése és népszerűsítése érdekében. Hisszük egyben azt is, hogy vidéki osztályaink vezetői minden erejükkel azon lesznek, hogy megértessék a tagokkal az egyesületi élettel járó áldozat szükségességét, és elkerülhetlenségét. De megértik elsősorban ők azt, hogy pusztán a tetszetősség kedvéért egyesületünk nem áldozhat meg nem lévő, élő nem teremthető összegeket, illetőleg nem vehet igénybe olyan kölcsönt, amelyet visszafizetni nem tud. Szükségesnek tartja a szerkesztőség kijelenteni azt, hogy minden olyan hír, amely a folyóirat terjedelmének megváltoztatására, illetőleg havonkénti megjelenésére vonatkozik, nem illetékes helyről származik. Erről egyelőre szó sincs. A havonkénti megjelenés többek közt a borítólapon költségessége miatt még abban az esetben is kb. 10.000 lej többletkiadást jelentene, ha a kettős-számok két íves anyagát havi egy-egy íves folyóiratszámokba osztanók szét és így tulajdonképpen a terjedelmet nem emelnők, hisz 6 borítólapon költségére kb. ekkora

összegre van szükségünk. E mellé kellene számítani azt, hogy a szerkesztő másfajta, nagy elfoglaltsága miatt nem tudná vállalni a szerkesztésnek amúgy is sok időt kívánó munkájához a változással adódó munkátöbbletet. Ilyen változásra egyébként is csak egyesületünk anyagi ügyeinek javulása után gondolhatunk.

„BOLYAI” OSZTÁLYUNK rendes évi közgyűlését február hó 13-án tartotta meg. Máthé János dr. elnök megnyitó beszédében visszapillantást vetett az 1931 óta kifejtett tevékenységre és örömmel állapította meg, hogy az egyesület a természetjárás terén komoly úttörő munkát végzett. Majd Orbán Balázs emlékét idézte, ki hazánk természeti szépségeit már akkor felkereste, amikor még oda nem vezettek színjelzett és jól kiépített utak és nem voltak kényelmes menedékházak. Egey Jenő titkár az elmúlt egyesületi évről terjesztette elő részletes titkári beszámolóját. Papp Károly dr. élvezetes hangú jelentésben számolt be az 1931. év folyamán rendezett kirándulásokról. Schopp Ferenc ellenőr jelentése alapján a közgyűlés az évi zárszámadásokat jóváhagyta és megszavazta a Csiki Attila pénztáros által előterjesztett költségvetést. — A közgyűlés tárgysorozatán az új tisztikar megválasztása következett. A közgyűlés azonban a régi tisztikarnak bizalmát szavazott és egyhangúan újraválasztottnak nyilvánította. Elnök: Máthé János dr. Alelnök: Papp Károly dr. Titkár: Egey Jenő. Ellenőrök: Schopp Ferenc és Muzsnay Kázoly Pénztáros: Csiki Attila. Jegyzők: Horvát András és Mikó István dr. Gazda: Eperjesy György. A vá'asztmányba beválasztatott ifj. Breckner Vilmos, Gergely József, Joós Margit, Koncz Gyula, Vadady F. Károly és Sükösd Endre dr. Az egyesület jogtanácsosa: Farkasházy Ferenc dr. Egyesületi orvos: Schmidt Béla dr. A folyóirattal kapcsolatos indítvány letárgyalása után az elnök az ülést berekesztette. E. J.

ARADI OSZTÁLYUNK az év első negyedében rendezett kirándulásain 80 férfi és 43 nő-tag vett részt, a vendégek száma 8 volt. A kirándulásokon összesen 3360 km-t tettek meg. — Záray Jenő, ügyvezető alelnök három folytatásos előadásban „Természetjárók a földrajz szolgálatában” címen a földrajzi alapfogalmakat ismerető előadást tartott igen szép és érdeklődő hallgatóság jelenlétében. — Ez az osztályunk tervezi, hogy Biharban, az oda rendezendő kirándulások megkönnyítésére egy kisebb faházat vesz.

HARGITA-OSZTÁLYUNK az ótani nagyszerű hóviszonyok kihasználásával több sí-kirándulást rendezett. Különösen egyik hargitai másfélnapos sí-kirándulás nyújtott feledhetetlen szépségeket.

A HÚSVÉTI ÜNNEPEK ALATTI ROSSZ IDŐJÁRÁS nem kedvezett azoknak a kirándulás-terveknek, amelyeket a központi természetjáró-szakosztály akart megvalósítani. Így mind a magyar húsvétra kitűzött dobrini, mind a román ünnepekre tervezett izvorai, illetőleg gutini kirándulás elmaradt.

EGYESÜLETÜNK TERMÉSZETJÁRÓ ALKOTÁSAIRÓL táblázatos kimutatást közöl a *Romania* f. évi februári száma 32. lapján. A kimutató a menedékház, illetőleg más természetjáró alkotás nevét, tengerszintfeletti magasságát, földrajzi helyzetét, a közelében levő helységek távolságát kilométerekben, az épület helységeinek meg a fekvőhelyeknek számát, felszerelését, a napi lakás- meg étkezési árakat, a nyitva-létel idejét és az esetleges megjegyzéseket közli. A *Romania* egyébként folytatásokban tájékoztat az összes romániai természetjáró egyesületek természetjáró alkotásairól is. A folytatásos közlés befejezése után magunk is megemlékezünk majd a különböző egyesületek alkotásairól.

HIREK

A ROMÁNIAI TOURING-CLUB HELYI „FRĂȚIA MUNTEANĂ” OSZTÁLYÁNAK első évkönyve közelebből hagyta el a sajtót. Az *Anuarul Touring Clubului României. Secția „Frăția Munteană” Cluj* (1937.) címet viselő szép kötetet *Pușcariu Valér*, az osztály tevékeny és lelkes főtítkára szerkesztette dícséretreméltó gondnal. Az osztály megalakulásának történetét ismertető előszó után rövid összefoglalásban kapjuk azoknak az alkotásoknak és azoknak a lépéseknek az ismertetését, amelyeket az alig egy évtizedes egyesület a körülvevő társadalmi közöny eloszlatása és a természetjárás eszméjének terjesztése érdekében tett. Az évkönyv törzs-részének első felében kirándulás-leírások, tanulmányok, beszámolók, természetjárók számára való tanácsok és könyvismertetések vannak (A legelső kirándulás-leírás éppen városunk környékét, a Bükköt írja le). A kötet második részét az osztály közleményei foglalják le (Buletinul Secției „Frăția Munteană” din Cluj 1927—1936). Ebből megtudjuk, hogy az osztály taglétszáma 1937 június 1-én 411 volt. Tiszteletbeli elnöke: *Racovița Emil* egyetemi tanár, elnöke: *dr. Vasiliu Titus* egyetemi tanár és alelnöke: *dr. Daniello Leon* volt. Az osztály munkájának vezetését a főtisztviselők és hat tagú intézőbizottság támogatásával a főtítkár, *Pușcariu Valér* végzi. Az osztály a körzetébe tartozó vidéken 1932-ben 33, 1933-ban 14, 1934-ben 49, 1935-ben 42 és 1936-ban 24, tehát 5 év alatt összesen 162 kirándulást rendezett 1312 tag és 631 vendég,

összesen 1943 résztvevővel. Egy kiránduláson tehát átlagosan 12 résztvevő (8 tag és 4 vendég) volt. Rendezett ezenkívül még 17 nagyobb kirándulást a központtól távolabb eső vidékekre. Útjelzéseinek hossza: 353 km. Menedékházainak száma 6; ezek 1060, 1100, 1200, 1346, 1385 és 1430 m tengerszín feletti magasságban vannak. Az évkönyv tájékoztat az osztály 1936. évi költségvetéséről is. A Romániai Touring-Club szervezetére, a többi osztály működésére és az egyesület többi természetjáró alkotásaira vonatkozólag is kimerítő kimutatásokat kapunk. A „Frăția Munteană” osztály és az anyaegyesület szabályzatának teljes közlése után 8 nagyon szép menedékház képe is helyet foglal az évkönyvben. A Romániai Touring-Club különböző romániai városokban található tudakozódó helyeinek, útbaigazító megbizottainak és a nevezetesebb hazai természetjáró egyesületeknek felsorolásával záródik ez az osztály munkájára nagyon szép világot vető, minden hazai természetjáró számára is igen használható évkönyv. Alig 10 esztendő alatt ez az osztály valóban derekas munkát végzett. — Őszinte szerencsekívánattal illesse ez osztályt eddigi alkotásaiért. Reméljük, hogy a második évtized munkája könnyebb lesz, és így ez az osztály, mely egyesületünk iránti jóindulatának többször jelét adta, ezután még többet tehet majd közös célunk, a természetjárás eszméjének terjesztése és igazi természetjáró egyéniségek nevelése érdekében.

AZ IFJÚ ERDÉLY című ifjúsági folyóirat ez évi áprilisi száma valóságos EKE számnak tekinthető nemcsak azért, mert cikkeinek legnagyobb részét tagjaink írták, hanem azért is, mert több cikk a természetjárásról, illetőleg magáról az EKE-ről szól. A számban első helyen *Diószeghy* Erzsébet rövid útirajza (New-Yorktól Los-Angelesig) áll; utána *Kálvin* Institutioiból vett idézet (Isten dicsősége a természetben) következik. A hosszabb cikkeket elnökünknek, *dr. Tavaszy* Sándornak „Találkozásom emberekkel és hegyekkel” című írása nyitja meg. Ez egyébként bevezetése annak az útleírásokból álló kötetnek, amely a Szépművés Céh kiadásában, reméljük, rövidesen megjelenik. *Áprily* Lajosnak „Tavasza a házsongárdi temetőben” című különös szépségű versére *ifj. dr. Parádi* Ferenc élénk útleírása következik (Beszámoló a Ciblesről). Természetszeretetet sugároz *Reményik* Sándor verse is (A völgy felett). Érdekes *Bányai* Jánosnak az a kis cikke, amelyben a helynevek fontosságáról és a természetjáró e téren végezhető munkájáról szól. Egyesületünk szempontjából a legfontosabb cikk *Brüll* Emánuelnek „Az EKE multja és jelene” című cikke; ebben összefoglalja röviden, korszakokra tagolva mindazt, amit mindenkinek illik tudnia egyesületünkről. Egészen közelről érdekel bennünket az a cikk is amelyet egyesületünk főtítkára, *dr. Balogh* Ernő a fényképezésnek a tudomány és a természetjárás szolgálatában való hasznáról szól. — Őszinte örömmel vettük kezünkbe az „Ifjú Erdély” e számát, megjelenése bizonyosága annak a tudatos közművelődési munkatervnek, amely ez ifjúsági folyóirat főszervezőjének, *dr. Imre* Lajosnak és főmunkatársai közül különösen *Juhász* Istvánnak és *ifj. Nagy* Gézának köszönhető. Hogy e munkatervben egyesületünk célkitűzéseinek ismertetése is helyet kapott, az e munkaterv nagy átfogó erejének és a szerkesztők öntudatos EKE-tagságának tulajdonítható.

A SZÁZÉVES GYILKOSTÓRÓL érdekes leírása jelent meg az újjászervezett Pásztortűz ez évi 1. számában *dr. Balogh* Ernőnek, egyesületünk főtítkárának. A cikket a szerzőnek a Gyilkostóról készített távlati felvétele és a Fotofilm egy téli tó-képe egészíti ki. E cikk kezdete annak a sorozatnak, amely honunk természeti szépségeit ismerteti. A sorozat második cikke „A nagy kerítés” címen a Bedellői havasok környékét írja le. E cikk képmellékletei is a szerző kitűnő felvételei. Komolyan örvendhetünk, hogy főtítkárunk ilyen úton is igyekszik egyesületünk célját, a természet megkedveltetését népszerűsíteni és híveket szerezni a komoly természetjárás számára.

A TIROLI SÍPARADICSOM — AZ „ANSCHLUSS” UTÁN címen rövidke cikke jelent meg *Tóth* Bálintnak, városunk egyik volt református segédlelkészének. A Keleti Újság f. évi április 24-i számában közzétett cikkben egy Münchenből a régi osztrák-német határon lévő Reit am Winkelbe tett sikirándulás alkalmával szerzett benyomásait írja le külföldi tanulmányúton időző honfitársunk. Az írás érdekes képecskéket mutat be az átalakulóban levő Ausztriából.

HÍRES HASADÉKUNKBAN a Hesdát patakon átvezető hidakról a pásztorok felszedték a deszkákat és belőlük a Balika-barlangban juh-karámot építettek. A más kárára építkező pásztorok ellen egyesületünk megtette a szükséges lépéseket. Ezek után még inkább kívánjuk, hogy a Természetvédelmi Bizottságnak a Hasadék természeti emlékké való nyilvánítása érdekében megindított eljárása minél előbb kívánatos végre jusson, és így egyszersmindenkorra vége legyen azoknak a rombolásoknak, amelyeket a környékbeli lakosság egyesületünk nehezen megépített és karbantartott alkotásaiban, meg magukban a természeti emlékekben tesz.

A TERMÉSZETVÉDELMI BIZOTTSÁG TAGJAIUL további hat esztendőre ismét kinevezték: *Dr. Băznoșanu Popovici* András, *dr. Borza Sándor*, *Racovița Emil* és *dr. Kepp Frigyes*. Reméljük, hogy e bizottság ezután is komolyan szíven viseli a természetjárás érdekeit és mindent megtesz a hazai természeti emlékek védelme érdekében.

HÍRES HASADÉKUNK természeti emlékké való nyilvánítására a központi Természetvédelmi Bizottság f. é. február 22-én tartott ülésén megtörtént az első lépés. A Bizottság ugyanis elhatározta, hogy illetékes helyen meg kell tenni a lépéseket a Hasadéknak természeti emlékké való nyilvánítása érdekében.

A RETYEZÁTI NEMZETI PARK SZABÁLYZATÁNAK megalkotásán hosszú idő óta fáradozik ugyanez a Bizottság. Legutóbb, egy március 13-án tartott ülésen végre háromtagú albizottságra bízta a szabályzat végleges megfogalmazását. E bizottság egyik tagja *dr. Borza Sándor*, a helyi fővároskert és növénytani intézet igazgatója.

A TERMÉSZETVÉDELMI BIZOTTSÁG hivatalos folyóiratának (Buletinul Comisiunii Monumentelor Naturii) f. évi 3—4. száma közli az 1938. január 1-ig természeti emlékeknek nyilvánított helyek és természeti tárgyak jegyzékét. Ezek szerint az ország területén egy nemzeti park (Retyezát) és 29 védett, fentartott terület van. 15 állat-, 2 növényfajt és mintegy 5 külön megjelölt fát részesítenek teljes védelemben. A növények között szerepel a gyopár és a lótosz is.

A BUCSECSEN NŐI SÍ-STA-FÉTA VERSENYT rendeztek január 26-án. A versenyen főként a bukaresti testnevelési főiskola női hallgatói vettek részt.

A GYLKOSTÓRÓL HASZNÁLHATÓ ÚTMUTATÓT adott ki *Bányai János*, a Székelység szerkesztője. A füzetke a tó keletkezésének történetét vizsgálva az 1837-es évszámot tartja a keletkezés legvalószínűbb évének. Ismerteti a szerző a tó vidékét, közzeti viszonyait, állatvilágának nevezetesebb képviselőit, az itteni gyógyászati és sportolási lehetőségeket. A rövid és világos ismertetést melegen ajánljuk minden olvasónk figyelmébe. A 32 lapból és egy térképmellékletből álló füzetke ára 20 lej.

A TERMÉSZETVÉDELLEM NEMZETKÖZI MEGSZERVEZÉSE érdekében 1939-ben nemzetközi nagygyűlést rendeznek Németországban. A nagygyűlésre és az ezzel kapcsolatos kiállításra a Német Természetvédelmi Szervezet igazgatója, *Schöenichen* egyetemi tanár meghívta *dr. Borza Sándor* egyetemi tanárt is. Egyben kérte a meghívottat arra is, hogy Románia részéről a gyűlés és a kiállítás megszervezésére vonatkozó esetleges indítványait és észrevételeit tudassa vele.

A TERMÉSZETVÉDELLEM NEMZETKÖZI JELVÉNYÉUL a lengyel *Wodiczko* a következő jelvényt ajánlotta: Korongból kinövő lilium nap sugarakkal körülvevő *P. N.* betűvel. A korong és a lilium a növényzettel borított földfelületet, a *P. N.* pedig latin nyelven a természetvédelmet (Protectio Naturae vagy Pro Natura) jelenti. Az újlatin nyelvek mindenikén értelmezhető e két betű. Angolul: Protection of Nature; franciául: Protection de la Nature; olaszul Protezione della Natura; románul: Protecția Naturii. Németül is értelmezhető „Pflege die Natur“-ral vagy „Natur-Pflege“-vel. Magában a lengyel nyelvben a „Park Natury“ vagy a „Pomnik Natury“ (Természet-park vagy Természeti emlék) magyarázat adható, de jelenthet „Przyjacieli Natury“-t azaz természetbarátot is.

SZOPOS SÁNDOR festőművész április 10—27-e között képzőművészeti kiállítást rendezett városunkban. A kiállítás anyagából különösen a székelyföldi falurészletek emelkednek ki, mint olyan képek, amelyek tárgyi hűségük mellett finom szépségükkel elsőrangú néprajzi képek. Természeti képei közül a természetjáró különösen a „Viharvert fenyő”, „Vihar az erdőn” és egy néhány úde színű tájkép előtt időzhetett el, mint a természetben gyakran látott képek vászonra rögzített mása előtt.

MÁR A BÁLNÁKAT IS VÉDENI KELL A PUSZTULÁSTÓL. Legálább is erre mutat az, hogy a Dél-afrikai Államszövetség, az Egyesült Államok, Argentína, Ausztrália, Németország, Anglia, Írország, Új-Zéland és Norvégia képviselői a múlt év szeptemberében egyezséget kötöttek a bálnavédelem érdekében.

LENGYELORSZÁG TERMÉSZETVÉDELMI INTÉZKEDÉSEIT az iskolában kezdi meg. Az elemi és középfokú iskolákban olyan munkákat végeztetnek a tanulókkal, amelyek a természet védelmét, a természetben található növények és állatok szeretetét mintegy észrevétlenül belopják a gyermek lelkébe. Növénygyűjtőkből kivett példányokkal és rajzban mutatják be a védelem alatt álló növényeket, vizikalitkákban vagy vizipalotákban neveltetik és táplálják a gyermekekkel a védett állatokat. A lengyel cserkészlet is részt vesz ebben a munkában. A tavasszal rendezett természetvédelmi napok óta a lengyel cserkészek mindent megtesznek a természetvédelem gondolatának népszerűsítésére. A Természetvédelmi Szövetség e célból nemrégiben 12 napos tátrai tanfolyamot szervezett középiskolai tanárok számára, ez egyben előkészítő is volt az iskolai kirándulások vezetőinek kiképzésére. A tanfolyam költségeit a lengyel közoktatásügyi minisztérium és a Lengyel Tátra-Társaság fedezte.

A TERMÉSZETJÁRÓ SZERENCSELTENSÉGEK MEGAKADÁLYOZÁSA érdekében a Nemzeti Természetjáró Hivatal (O. N. T.) felhívta azokat az egyesületeknek figyelmét, amelyek 1000 méteren felüli menedékházakkal rendelkeznek, hogy a szerencsétlenségek elkerülésére a következő intézkedéseket tegyék meg: 1. Vadászkürttel vagy haranggal szereljék fel a menedékházakat, hogy vihar esetén kisebb távolságokra iránymutató vészjeleket adhassanak. 2. Lásd el a menedékházakat fáklyákkal, kárbid-lámpákkal, kötelekkel és szákkal. 3. Szervezzenek mentőszolgálatot és idomítsanak be ilyen szolgálatra kutyákat. — Ha az ilyen menedékházak közelében sí-terep is van, az útjelzések céljára a földből jól kiemelkedő póznákat alkalmazzanak, nehogy az alacsonyabb jelzések a nagy hóban eltűnjenek.

A KISANTANT ÁLLANDÓ TERMÉSZETJÁRÓ BIZOTTSÁGÁNAK ÜLÉSE március elején a három ország természetjáró forgalmára nézve üdvös megállapodásokkal zárult. Elhatározta a bizottság, hogy a három állam természetjáróinak kölcsönösen kedvezményes utazási lehetőségeket biztosít, közös statisztikai szolgálatot létesít, az egymásra vonatkozó propaganda-anyag elosztásáról gondoskodik és általában mindent megtesz a három szövetséges állam természetjáró forgalmának újabb fellendítése érdekében.

AZ ELSŐ TOKIÓI JAPÁN NEMZETI MŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSON, amely a múlt év október 16-ától november 20-ig tartott, a kiállító 779 mű közül csaknem 40 atlétikai, illetőleg sport vonatkozású volt. Ez is mutatja, hogy japánban milyen nagy súlyt helyeznek a sportra.

ÚJ-ZÉLANDBAN növényvédő szövetség alakult. A szövetség elsősorban az őshonos növények védelmét és tenyésztését tűzte ki céljául.

Szerkesztői üzenetek.

E. J. Mv. Levelét és N. Ö. kéziratát nagyon köszönöm. A kéziratra vonatkozólag véleményemet alább személyhez intézve fejtem ki. A folyóiratot illető megjegyzéseit is köszönöm. Mivel a dolgokat, mint annyian, csak kívülről látja, kissé másképpen is nézi, mint magunk, akik sokat gondolkozunk, törődünk a dolgok megváltoztatásán. Véleményemet előbb részletesen kifejtettem, kérem, ne vegye zokon, ha az áldozatoktól húzódókról kissé keményebben kellett írnom. Úgy hiszem, egészen érthető, hogy kisebbségi embernek az áldozatkésztséggel kapcsolatos egyesületi munkáról csak ilyenféle gondolatai lehetnek. Az osztályhírt nagyon szépen köszönöm. A dévai kézirat visszajuttatásáról rövidesen gondoskodom. Természetesen a megjelent rész kéziratát, mint az a folyóirat első borítólapjának figyelmeztetésében is olvasható, nem szolgálthatom vissza.

NAGY ÖDÖN. Mv. Nagyon köszönöm az éghajlati megfigyelésekről szóló kéziratot. Mivel ez ilyen formában valóban pusztán helyi érdekességű, nagyon szépen kérem az adatokat, amint E. J. is tanácsolta, részletesebben, a tudományos követelmé-

nyeknek megfelelően összeállítani. Erre vonatkozólag azonban kérem az ilyenfajta megfigyelésekről kiadott jelentéseket tanulmányozni, mert magam szakkérdésben, avatatlan lévén tanácsot nem adhatok. A tudományos, értékű megfigyelések közlésének nincs akadálya még akkor sem, ha a közlés terjedelmesebb, 150—200 sornyi is. Támogatását köszönöm és ezutánra is kérem. E számunkban megjelenő kirándulás-leírását is melegen köszönöm.

MUNKATÁRSAINKHOZ. Nagyon kérjük munkatársainkat, szíveskedjenek alkalmazkodni folyóiratunk belső borítólapján közölt feltételeinkhez. Lehetőleg géppel, vagy legalább is tiszta kézírással írt cikkeket kérünk. Kérjük munkatársainkat arra, hogy különösen terjedelmes cikket ne küldjenek be, mert kéthavonként megjelenő folyóiratunk nem bírja a 3—4 folytatásban közlendő cikkeket. Terjedelmesebb cikket ezután folyóiratunk csak akkor közöl, ha azt a szerkesztő előzetes megbeszélés útján maga kérte. A mellékelt rajzokat kérjük tussal elkészíttetni, mert a szerkesztőségnek nem áll rendelkezésre műszaki személyzet a ceruza- vagy más rajzok nyomdai sokszorosítás céljaira való előkészítéséhez.

Elismerten leg-szebb munka csak **Balázs Ernő** modernül berendezett fényképezési laboratóriumában készül. Cluj, Strada Memorandului 12.

Dásan felszerelt raktár az összes fényképezési cikkekben. Modern műterem. Dísz tárgyak.

Pipere, háztartási és fényképezési cikkekben a legdúsabb raktár az

Emke Drogériában
Cluj, Piața Unirii.

Természetjárók és cserkészek kis könyvtára a Minerva olcsó könyvvásárán.

Dr. Balogh Ernő: A föld köpenyege, a levegő tüneményei.

Dr. Roska Márton: Néprajzi feladatok Erdélyben.

Dr. Tulogdy János: Erdély geológiája.

Ujfalvi Sándor: Erdélyi vadászatok.

Dr. Dézsi Lajos: Erdélyi arcképek és képek.

Dr. Köszler Artur: Erdélyi turista kalauz.

Lévay Lajos: Székelyföldi képek.

Dr. Tulogdy János: Cserkészek és turisták könyve.

Összesen nyolc pompás kézikönyv 200 lej helyett csak 150 lej.

A pénz előzetes beküldése esetén portómentesen szállítja a

MINERVA Irodalmi és Nyomdai Műintézet R.-T. Cluj, Strada Baron L. Pop 5.

FÉNYKÉPÉSZETI CIKKEKET
legnagyobb választékban

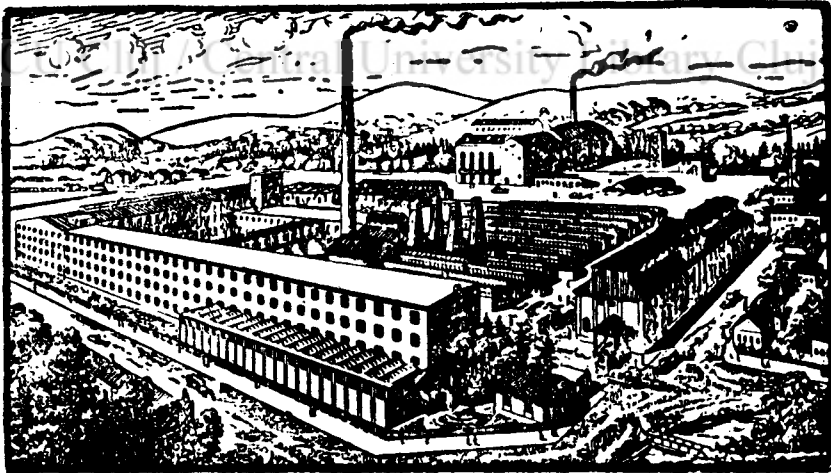
TELEFON: 27—60.

FÉNYKÉPÉSZETI
LABORATÓRIUM!

KOVÁTS P. FIAI

fényképezési szaküzletében vásárolhat.

Cluj, Piața Unirii 8.

Scherg Vilmos és Társa R.-T.

brașovi posztó- és divatárúgyárak

ajánlják **férfiruha- és kabátkelméiket**. — Mérsékelt áron hozzák forgalomba elsőrangú gyártmányaikat, **turista-, ruha- és kabátszöveteket**; ezek legfinomabb és kifogástalan kivitelük folytán minden tekintetben vetekednek a külföld legjobb gyártmányaival.

Gyári lerakat: Cluj, Piața Unirii 22.